

ANT

YENİ YIL İLÂVESİ

TÜRK SOLU 1966

Fethi Naci

HER gün, her yerde tekrarlanan bir söz oldu "sol": Sokaklardan salonlara kadar; kitaplardan, dergilerden, gazetelerden ticaret odalarına, gençlik toplantılarına, sağcı parti kongrelerine kadar; Başbakanın nutuklarından en uzak kasabalardaki konuşmalara kadar... Sola karşı olanlar bile sözlerinde, davranışlarında ister istemez solun getirdiği ölçüleri, solun eleştirilerini, solun çözümlerini, hatta solun üslubunu göz önünde bulundurmaktalar. Çoğu çevrelerde sol, onsuza da, onunla da edilmeyen bir akım.

Yalnız bu genel görünüş bile solun artık sadece bir düşünce akımı olarak kalmadığını göstermeye yeter. Hiç bir düşünce, düşünce olarak kaldığı müddetçe, bu etkiyi, bu tepkiyi yaratamaz. Sol düşüncedeki bütün birikimler ise, bir siyasî parti olarak eylem alanına çıkarlar. Çünkü düşünce, sosyalistlerin gözündeki, sadece dünyayı açıklamak için değil, dünyayı değiştirmek için de gereklidir. Ve dünyayı değiştirmek, ancak düşüncenin kitlelere nüfuz ederek maddî bir kuvvet haline gelmesiyle mümkündür.

Desen: ABİDİN DİNO

1966'da TÜRK SOSYALİZMİNİN

NİTELİKLERİ BELİRMEĞE BAŞLAMIŞTIR

■ *TİP bugün Türkiye'de solun tek temsilcisi durumuna gelmiştir.*

Türkiye'de sol, kapitalist düzeni eleştiren, sosyalist düşünceyi yayan bir akım olmak döneminden yeni bir düzeni, sosyalist Türkiye'yi kurma çabaları dönemine gelmiştir. Bunun içindir ki bugün "Türk solu" denince akla gelen Türkiye İşçi Partisi oluyor, Türk solu, Türkiye İşçi Partisi'nden ibaret olmasa da... 1966'nın Türk soluna getirdiği en önemli gelişme budur. Türk sosyalizminin çizgilerini çecek bir örgüt, teori ve eylem alanında yerini almıştır.

TİP, hızla bu aşamaya varışını biraz da tarihi durumuna borçludur; çünkü TİP, tarihimizdeki bütün ilerici hareketlerin tek mirasçısı olan bir örgüttür. Bunu için, "10 Ekim 1965'te Türkiye İşçi Partisi Büyük Millet Meclisi'ne 15 milletvekili sokmuştur" demekle yetinmiyoruz. "Bilinen ilk grevden 83 yıl sonra, ilk sosyalist partimizin kuruluşundan 55 yıl sonra, Cumhuriyet'in ilânından 42 yıl sonra, 27 Mayıs hareketinden 5 yıl sonra halkımızın özlemlerini somutlaştıran TİP Büyük Millet Meclisi'ne girmiştir" diyoruz. Kökü geçmişlerde olan bu oluşumu, bugün 59 ilde örgütlemiş oluşu, eylemden öğrendiklerini yavaş yavaş teori planında değerlendirmeye başlaması, meydanlardan ve kürsülerden ve radyolardan Türk halkının çıkarlarını ilk defa dile getirme çabaları, yavaş da olsa, güç de olsa halkla ilişkiler kurma yoluna girişi, TİP'i Türk sosyalizminin tek temsilcisi durumuna getirmiştir. 10 Ekim 1965'te 31 Aralık 1966 arasında temel görünümü budur.

■ *Türk sosyalizminin nitelikleri de ortaya konulmağa başlamıştır.*

TİP'i 13 Şubat 1961'de on iki sendikacı kurmuştu. O zamanlar varlığıyla yokluğu arasında pek de önemli bir fark olmayan TİP, kurucu üyelerin, partinin ge-

leşebilmesi için toplumcu aydınlarla işbirliği yapmak zorunluluğunu kavrayarak sayın Mehmet Ali Aybar'ı Genel Başkanlığa getirmeleriyle yeni bir döneme girdi. Bu dönem, gürültülü patırdılı, taşlı sopalı bir gelişme dönemidir.

Parti Genel Başkanlığına toplumcu bir aydının getirilmesi birçok toplumcu aydının partiye ilgi göstermesini sağladı. Ne var ki birtakım toplumcu aydınlar, partiyi kuran sendikacıların toplumcu aydınlara gösterdikleri güveni gösteremediler toplumcu aydınlara; bir "uvriyerizm'e" saplandılar. Teorinin ancak eylem içinde gelişebileceği bilinen bir şeydir. Oysa partiye giren aydınlar genellikle eylem di-

şında geçen karanlık 1950 - 1960 döneminden geliyorlardı; çoğunluğu, deney, görgü ve teorik hazırlık bakımından gerekli yeterlikte değillerdi; bu yeterlik, ister istemez, eylem içinde kazanılacaktı.

Türkiye'nin geri kalmış bir tarım ülkesi olduğunu, sanayiın pek cılız olduğunu söyleyenler, bir yandan da -başlangıçta- "işçi sınıfının öncülüğü"nü "bilimsel" bir öncülük olarak değil işçilerin "fiziksel" öncülüğü olarak anlıyorlar, anlatıyorlardı. Onlara göre "işçi sınıfının öncülüğü realitede tesbit ve teşhis edilmiş bir durum"du. 1966 yılında "Partimizi köye götürmek zorundayız" denmeden önce 1963 yılında "Köylü geri ve

gericidir" gibi sözler etmek safhasından geçildi.

Ne var ki eylem, yöneticilerin Türkiye gerçekleriyle içli dışlı olmalarını sağlamış, çoğu yalnız görüşler bir rakılmıştı. Gerçek bir kolektif çalışma siteminin partiyi hâlâ yerleşmemiş olmasının yol açtığı meselelerde Türk sosyalizminin nitelikleri ortaya konulmağa başlamıştır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

■ *Anayasa çerçevesinde sosyalizmi kurmanın tek yolu TİP'in yoludur.*

1 TİP, demokratik sosyalizmden yana olduğunu kesinlikle belirtmiştir. TİP'e göre Anayasa sosyalizme açıktır; Anayasanın "eksik siz ve tastamam" uygulanması için yapılacak bir mücadele devrimci bir mücadeledir; sosyalizmi ancak halk ve halkla "kader birliğinin bilinç ve mutluluğuna varmış toplumcu aydınlar" kurabilir; Türkiye'nin tarihi gelişimi içinde halk, Osmanlı tipi ceberrut devlet yönetimine karşı olduğu için "tepeden inme" hareketleri halkın "inançlı ve sevgili" katılımını sağlayamayacak ve bunun için de sadece bir ekonomi tekniği olmayan, amacı, insanı mutlu kılmak olan sosyalizmi gerçekleştiremeyecektir.

Sosyalizme değişik ülkelerde değişik yollardan ulaşılabilir; aslolan, iktidara gelen siyasi güçlerin sınıf yapısıdır. Bunlar, doğru olan genel yargılardır. Ne var ki Türk Anayasası ve kanunları çerçevesinde sosyalizmi kurmağa çalışan bir parti için tek yol elbette TİP'in çizdiği yoldur. TİP'in yolu, yalnız sosyalist teori açısından değil bu açıdan da değerlendirilmelidir.

■ *TİP antiemperyalist mücadeleyi sosyalist mücadeleden ayırmıyor.*

2 TİP, Türkiye'nin kurtuluşunun her şeyden önce tam bağımsızlığın gerçekleşmesine bağlı olduğunu belirterek "İkinci Kurtuluş Savaşı" sloganını ortaya atmış, fakat, bazı çevrelerin ileri sürdüklerinin aksine,

antiemperyalist mücadelenin sosyalist mücadeleden ayrı tutulamayacağını kesinlikle savunmuştur.

TİP lideri bu konuda çok açık konuşmaktadır: "Milli kurtuluş mücadeleleri antiemperyalist bir karakter taşımaktadır. Milli kurtuluş mücadelelerinin temel niteliği buradadır. Ancak, antiemperyalist bir mücadelenin başarıya ulaşabilmesi emperyalizmin yurt içindeki ortaklarına karşı da mücadele yürütülmesine bağlıdır. (...) Milli kurtuluş mücadelesi sosyalizm için mücadeleyle birlikte yürütülür demek, şüphesiz milli kurtuluş mücadelesini yalnız sosyalistlerin yürüteceği anlamına gelmez. Milli kurtuluş mücadelesi, emperyalizme karşı olan bütün kuvvetlerin milli bir cephe kurlmaları şeklinde yürütülecektir. Fakat bu mücadele esnasında emekçi halk kütleleri sosyalizm için, köklü dönüşümler için de mücadele ettiklerini bileceklerdir." (Dönüşüm, 1 Aralık 1966).

TİP, bu anlayıştan hareket ederek, halkla somut bağlantılar kurmak yolundadır. Çünkü TİP'in yürüttüğü antiemperyalist mücadele, Türk halkında yıllardan beri Amerika'ya karşı biriken derin öfkeyle bir noktada birleşmektedir. Bu, aynı zamanda, şimdiye kadar egemen çevrelerin dilinde duygusal bir söz olmaktan öteye geçemeyen "milletçilik" ilkesinin, TİP'in yürüttüğü mücadeleyle (ve birtakım toplumcu yazarların emeğiyle) yeni bir öze kavuşması, ekonomik bağımsızlık ve "tam istiklâlcilik" yolunda ilerici bir mücadele aracı durumuna gelmesi demektir. Halka açılmak bakımından bu oluşumun önemi açıktır.

■ *İlericilik - gericilik tartışmalarına da TİP yeni bir öz kazandırdı.*

3 TİP, kılık kıyafette kalkan ya da sathî bir layiklik çerçevesi içinde dönenip duran ve kalkla aydınların arasındaki uçurumu daha da derinleştirmekten başka bir şeye yaramayan, üstelik emperyalizmin ve içerdeki ortaklarının sürdükleri eko-

Türk sosyalizminin niteliklerini açıklığa kavuşturan TİP Genel Başkanı Aybar.

TİP'in İstanbul Sergi Sarayı'ndaki büyük toplantısında Mehmet Ali Aybar konuşuyor

nomik sömürü düzenini gözlerden saklayan ilerilik-gericilik, geriatçılık-layiklik, müslümanlık-asrılık tartışmalarını biçimsel plandan ekonomik plana aktarmış ve bu tartışmalara yeni bir öz kazandırmıştır. Bu, özellikle, büyük yazar Çetin Altan'ın müthiş sezgisi ve Türk halkıyla ilişki kurabilmek için yılda 365 gün harcadığı çabalarla gerçekleşmiştir. İlerilik-gericilik tartışmasının sömürenler-sömürülenler tartışmasına dönüşmesi halka açılış yolunda önemli bir adımdır. Bu oluşum, halkımızın dini duygularını incitmeden bir takım gerçekleri anlatabilmek bakımından çok önemlidir.

TİP'in olumlu çabaları yanında eleştirilecek yanları da bulunmaktadır.

TİP'in olumlu çabaları ve Türk sosyalizmine katkıları yanında bir bu kadar da karşılaştığı güçlükler vardır, eleştirilecek yanları vardır.

TİP lideri, "Türkiye sosyalizmi oluş halindedir" demektedir. TİP'in iktisat profesörü olan İstanbul milletvekili de şöyle yazmaktadır: "Şüphesiz ki bu konuda devamlı çaba göstermek, gittikçe daha ince ayrıntılara inmek ve evvelce yapılmış tahlilleri ve öne sürülmüş çözüm yollarını tekrar tekrar gözden geçirerek değişen şartlara intibak ettirmek gereklidir. Bunun yapmasını sağlayacak eleştiri ortamını muhafaza etmek ve daha da geliştirmek, hareketin sıhhati bakımından büyük önem taşır."

Oluş halindeki Türk sosyalizmi ancak "eksiksiz ve tastamam" bir tartışma özgürlüğü ortamında gelişebilir. Oysa TİP yöneticileri eleştirilere karşı çoğu zaman

tahammülsüzlük göstermişlerdir. İkinci Büyük Kongrede bir delegenin söylediği şu sözler çok ilgi çekicidir: "Birtakım kulis oyunları ya pılıyor. Şuranın ya da buranın adamı olmaktan korkuyoruz. Yapıcı birçok eleştiri de bu yüzden yapılamamaktadır."

2 İkinci Büyük Kongrede ısrarla üzerinde durulan noktalardan biri de Genel Merkezle teşkilât arasındaki ilişkilerin zayıflığıdır. TİP'in 59 ilde örgütlenmiş oluşu ilk bakışta büyük bir başarı gibi görünmektedir. Fakat bu örgütlerin ne kadarının sadece "tabela"dan ibaret olduğu araştırılmağa değer. Birkaçı hariç TİP milletvekilleri, zorunlu paraya ve gerekli zamana sahip oldukları halde, örgütlenme ve propaganda faaliyetleri için beklenen çalışmayı göstermemişlerdir. Koskoca 1966 yazı, birtakım milletvekilleri için, İstanbul'da dinlenmekten başka bir işe yaramamıştır.

TİP işçi meselesinde gerçekleri araştırarak çıkış yolları bulmalıdır.

Çok fazla "işçi" sözü edilmesine rağmen büyük işçi çoğunluğu hâlâ parti dışında ve partiye karşıdır. İkinci Büyük Kongrede bu konuda ilk defa ilgi çekici sözler söylenmiştir: "Bizde işçi, köyden yeni çıkmıştır, köyüne bağlıdır, iş bulmanın mutluluğu içindedir. Kendi sınıfının bilincinde değildir." TİP'in işçi meselesinde donmuş yargılardan kurtulması, gerçek durumu araştırması ve çıkış yolları bulması bir zorunluluktur.

Ne var ki örgütlenme meselesini ancak TİP'liler çözebilir. Nitekim birkaç yabancı inceleme okuyan parti dışı sosyalistler antiemperyalist cephe üzerine bol

bol kelâm ettikleri halde TİP'in ve Türkiye'de sosyalizmin en hayati meselesi olan örgütlenme meselesinde tek kelime söyleyememekte dirler.

Örgütlemeye sıkı sıkıya bağlı bir mesele de parti içi eğitim meselesidir. İkinci Büyük Kongrede bir delege "Eğitimi sadece İstanbul ve Ankara'da yapmak yalınsıdır. Anadolu'ya bakmak gerektir. Sosyalizmi sadece Ankara ve İstanbul değil bütün Türkiye kuracaktır" demiş, bir başkası "Bilim ve Araştırma Kurulu'nun iyi çalışmadığını" belirtmiş, bir delege de "İlk fırsatta bir yayın organı çıkarmalı, yazı eğitim yapılmalı" teklifinde bulunmuştur.

3 "Nasırlı eller Meclise!" gibi bir sloganla yola çıktıktan sonra merkez konjenjanlarının tesbitinde bu slogana aykırı davranmak, üstelik birkaç kişi dışında Büyük Millet Meclisi'ne yeterli bir kadroyu sokamamak, bu yüzden de parlamentoda özlenen başarılı çalışmayı gerçekleştirememek, partinin en dinamik unsuru olmaya aday gençliğe gereken önemi vermemek, 15.000.— liralık meselesindeki o unutulmaz davranış, vb. hep TİP'in "olumsuzlar" hanesine kaydedilecek hususlardır.

Türkiye'de sosyalizmin gelişmesine kapitalizm nâzikâne boyun eğmez.

Çağımızın en büyük çelişmesi, sosyalizmle kapitalizm arasındaki çelişme, sosyalizmin hızlı gelişmesiyle, soyut fikirler olmaktan çıkıp kitlelerin gözünde canlı gerçekler haline gelmesiyle kitleler üzerindeki etkisini arttırıp genişletmesiyle sosyalizm içinde asılma yolundadır. Emperyalizm, "dönül

mez akşamın ufkunda"dır artık. En güzel çağda yaşıyoruz: Milli uyanış ve sosyalizm çağında, bütün yolların sosyalizme çıktığı bir çağda.

Ne var ki bu oluşum, millî uyanışlar karşısında, sosyalizmin gelişmesi karşısında emperyalizmin nazikâne boyun eğeceği anlamına gelmez. Tam tersine, son debeleniş en korkunç debeleniş olabilir.

Dışardaki gelişmelere benzer gelişmeleri içerde de görüyoruz. "Antiemperyalizm", toplumcu yazarların kalemlerinde, TİP yöneticilerinin sözlerinde kalmamış, gençliğin ve daha önemlisi halkın içinde biriken öfke ile birleşmiştir. "Tam bağımsızlık" olmadan ekonomik kalkınmanın imkânsızlığı gitgide daha geniş çevreler tarafından anlaşılmağa başlanmıştır. Kalkınmanın mutlaka birtakım temel reformları gerektirdiği, toprak reformu yapılmadan, dış ticaret devletleştirilmeden, madenler ve petrol millileştirilmeden, gerçek bir vergi reformu, gerçek bir eğitim reformu yapılmadan Türkiye'nin ekonomik ve politik bağımlılıktan kurtulamayacağı gitgide karşı durulmaz bir biçimde su yüzüne çıkmaktadır. Hiç bir temel yapı reformuna girişmeden dışardan alınan borçlarla işleri yürütmek hevesindeki komprador kapitalizmi iflâsının sonuna yaklaşmaktadır. Dış ticaret açığı, tükenen döviz ihtiyaçları, enflasyon tehlikesi, kaçınılmaz fiyat yükselişleri, tarım ürünlerinin satılması meselesi, batı yollarının işçilerimize kapanır olması, kaçınılmaz grevler bütün bunlar, önümüzdeki yıl ve daha sonraki yıllarda, "topraktan öğrenip kitapsız bilen" Türk halkını çok daha hızla bilinçlendirecek, aydın

ların anlatmağa çalıştıkları istatistik rakamlarını elle tutulur, gözle görülmüş gerçekler haline getireceklerdir. Ne var ki emperyalizm gibi komprador kapitalizmi de bu gelişmeye nazikâne boyun eğmeyecektir; geniş kitleleri üzerindeki ideolojik egemenliğini sürdürmek için her türlü aracı kullanacaktır. Bu araçların başında çağdaş faşizmin ideolojisi haline gelen "antikomünizm" in bulunduğu bilinmeyen bir şey değildir.

TİP'in başarısı için çalışmak toplumluculara düşen bir görevidir.

Bu şartlar içinde TİP'e ve bütün Türk toplumlucularına büyük tarihi sorumluluklar düşüyor.

TİP, örgütlenme ve parti içi eğitim meselesini, işçi kitlelerini kazanarak parti içinde işçi sınıfının işbirliğini sağlamayı, köye ulaşabilmeyi, zaten çoğunlukla kendinden yana olan aratabakalarla ilişkilerini pekiştirmeyi, ilerici gençliğe gereken önemi vererek toplumumuzun bu en gözü pek gücünü kadroları içinde gerekli yerlere getirmeyi "mutlaka ama mutlaka" başarmalıdır.

TİP dışındaki Türk toplumlucularına gelince, TİP'ten başka umut olmadığını, ikinci bir sosyalist parti imkânı olmadığını bilerek, kişisel çekişmeleri, kırgınlıkları bir yana bırakmak, TİP'in başarısızlığının hepimizin başarısızlığı olacağını hatırdan çıkarmamak, TİP'in başarısı yolunda çalışmak bir görev olarak görünüyor.

GELECEK HAFTA :
SOL'DAKİ KARŞIT
GÖRÜŞLER

1966:

● Başbakan Süleyman Demirel ile CHP Genel Başkanı İsmet İnönü arasında son aylarda başlayan bahar havası Sovyet Başbakanı'nın ziyareti sırasında da tezahürlerini gösterdi.

SECİM kanunun yapısına göre, memleketin karma hükümetlerle yönetileceğini bekleyenler, Adalet Partisinin tek başına iktidara gelmesi karşısında, 1966 yılını bu partinin iktidarına tahammül etmekle bitirmişlerdir. Ana muhalefet CHP başta olmak üzere hiç bir siyasi parti AP'nin teşbaşına iktidara geleceğini beklemiyordu. Bu yüzden çok sıkıntılı ve kararsız günler geçirilmiştir. Denilebilir ki, tek başına iktidar AP için de sürpriz olmuştur. 1966 Haziranında yapılan Senato seçimlerinde, bundan ötürüdür ki, muhalefet partileri seçmenlerden "AP'ye ders vermesini" istemişler, fakat

seçmen AP yerine, gene muhalefet partiler ne ders vermiştir.

Ülkemizin en büyük çelişmesi, halka karşı olan Adalet Partisinin, halktan oy alarak iktidar sürmesidir. Ama bu iktidarsız bir iktidardır. AP iktidara gelir gelmez gücünü pekleştirmek için iki ana konu ile uğraşmıştır. Geçmişin tasfiyesi demek olan Af Kanunun çıkarılması ve seçim kanunun değiştirilmesi... Birincisini, yani affı, CHP muhalefeti ile anlaşarak çıkarmış, seçim kanunun değiştirilmesi girişimlerinde ise muhalefetin engellemeleri ile karşılaşmıştır ve bundan vaz geçmek zorunda kalmıştır.

haberlerinden Cemal Saltık da Ankara Belediye Meclisi görüşmelerini gazetesine adan takip ederken AP liler tarafından dövülmüştür. Muhtelif toplantılarda bulunan gazete foto ve muhabirlerinin dövülme olayları artmıştır.

Sükan'ın emrindeki siyasi polis 8 Mayıs'ta gece yarısı saat ikide Türkiye Millet Meclisine bir baskın düzenlemiş muhalefet gurup odalarında arama yapmıştır. Meclisin basılması olayı

muhalefette panik yaratmış, İsmet Paşa:

"— Eşkiyanın yarın ne yapacağı belli olmaz..."

Diye bir beyanat vermek zorunda kalmıştır.

Muhalefetin iktidarın çoğunluğu karşısında güçsüz oluşu bu olayın üzerine gidilmesine engel olmuş, sonunda kapanmıştır.

Sanatçılara ve Öğretmenlere Baskı

Bir yandan eski DP lilerin affını sağlamak için bir kampanya açılırken, bir yandan da iktidar memlekette komünizm tehlikesinin arttığı yolunda bir harekete girişmiştir. Bu hareketin örnekleri olarak, kırmızı fener altında gitar çalan gençler, kırmızı ceket giyen bir caz sanatkarı, öğretmeninin verdiği ödevde dünyanın büyük adamları arasında Atatürk'le Lenin'i kıyaslayan bir orta okul öğrencisi tutuklanmıştır. Bunların kamu oyunca güllünc karşılama karşısında siyasi polis yetkilileri bu sefer sanatçı avına çıkmışlar ve romancı Orhan Kemal'i ve bir halk şairini tutuklamışlardır. Başkent'te halk şairlerinin düzenledikleri 'Şah Hatai gecesinde' konuşan Can Yücel ve Yaşar Kemal haklarında da komünizm propagandası yapıyorlar ge-

rekçesi ile kovuşturmaya geçmişlerdir. Bu arada halk şairi Aşık İhsani de bir şiirinden ötürü komünizm propagandası yapıyor diye tutuklanmıştır. Bu güdümlü davranışların hiç biri fayda vermemiş, iktidarın iddiasını onaylamamış, tutuklananlar bir süre sonra salıverilmişler, kovuşturmaya geçilenler de kurtulmuşlardır.

Öğretmenlere de baskı artmış. İlerici ve ülkücü tanınan öğretmenler Bakanlık emrine alınmaya başlanmışlardır. Türkiye Öğretmenler Millî Federasyonu yetkililerinin baskıların ağırlığı ve korkunçluğu hakkında yaptığı açıklamalar ilgi toplamış, İsmet İnönü, bu konuda iktidarın dikkatini çekmek için Başbakanla bir görüşme yapma gereğini duymuştur.

Tunçkanat'ın açıklamaları

Tabii senatörlerden Haydar Tunçkanat, Senatoda bir açıklama yaparak, bir Amerikan ajanının ilgili makamlara vermiş olduğu belgeleri okumuştur. Bundan Türkiye üzerinde Amerikanın nasıl etkili bir politika izlediği belirtilmekte, Amerikalıların Türkiye üzerindeki etkilerine karşı direnenlerin isimleri sayılmakta ve bunların nötralize (tasfiye) edilmesi ileri sürülmektedir. Tasfiye edilecekler arasında, bir çok değerli aydınlar, yazarlar, politikacılar bulunduğu gibi, bazı askerlerin adı

da yer almaktadır. Bunlar arasında Tural, Ülgenalp ve Uran'ın isimleri de vardır. Olay geniş yankı bulmuş, iktidar önce şaşırmış, sonra raporun sahteliğini ileri sürmüştür. Sonunda Amerikan makamlarının yaptığı araştırmaları iktidar beniseyerek böyle bir raporun mevcut olmadığını söylemiştir.

Olay, bir sonuca bağlanamadan olduğu yerde dondurulmuş, iktidarın sırtına bir kambur olarak yüklenmiştir. Uygun bir zamanda yeniden tazelenir.

AP'ye çeki düzen veriliyor

AP iktidara geldiğinden, hattâ kuruluşundan bu yana önce eski DP lilerin, ardından da anayasa aleyhtarlarının etkisi altındadır. Kendini bu etkiden kurtaramamıştır. Ta son büyük kongresine kadar. Son büyük kongrede kendine çeki düzen vermek, kişilik kazanmak gereğini duymuştur. Önce eski DP lilerin etkisi altında kalmadı-

ğını ispatlamış, seçimlerde Demirel ekibini kurmayı sağlamıştır. Eski DP lilerin yakını ve akrabalarını yürütme kurullarına yaşıtırmamıştır. Gene yürütme kurullarına, dincilik eğilimleri ve gericiilikleri ile tanınanları da sokmamıştır. Aşırı sevgi gösterilerine muhatap olan Yüksel Menderes'e yürütme kurullarında gözü bulunmadığı söyle-

Kıbrıs ve Johnson'ın Mektubu

Kıbrıs sorununa AP iktidarı yeni bir çözüm getirememiştir. Statükonun korunması ve Yunanistan'la başlayan ikili görüşmelerin gizli tutulması baş ilke olmuştur. Bu yolda hiç bir açıklama yapılmamış, açıklama istekleri de uyutulmağa çalışılmıştır. Nitekim CHP'nin Kıbrıs konusunda Meclis'te bir "genel görüşme açılması" isteği AP çoğunluğunun oyları ile red olunmuştur.

İlkin Cenevre'de Hariciye memurları seviyesinde başlayan görüşmeler, sonradan Washington'da Çağlayan'lı - Tumbas görüşmesine kadar varılmış, Amerikanın arabuluculuk davranışları olmuş, fakat olumlu bir sonuç elde edilememiştir. Çekoslovakya'nın Kıbrıs Hükümetine silah satması olayları, AP iktidarının enerjik bir iki adım atmasına yaramış, donanmamız Akdeniz'de alarma geçirilmiş köklü tedbirler alınacağı yönünde uyarılar yapılmıştır.

Kıbrıs olaylarının aleyhimize so-

nuclar vermesi, Türk Amerikan politikasının yeniden gözden geçirilmesine yaramıştır. Daha önce parlamentoda gizli olarak açıklanmış bulunan Johnson mektubu ile buna İnönü'nün cevabının da kamu oyunca bilinmesi zorunluğu ortaya çıkmıştır. Yapılan türlü tekliflerle mektubun açıklanması istenmiş, fakat AP iktidarı çoğunluğuna dayanarak, mektubun parlamentolarda açıklanmasını engellemiştir. Bu sırada bir gazete Johnson'un mektubunu iktidardan hiç bir izin almadan açıklayınca, işler karışmış. Dışişleri Bakanlığı b'ir kaç gün sonra, mektubu açıklamak zorunda kalmıştır. Bu mektup açıklanınca, İsmet İnönü'nün cevabı da basına verilmiştir.

Türk - Amerikan ilişkileri bu mektupların açıklanmasından sonradır ki, tartışma konusu olmuş. Amerika aleyhine yer yer gençlik tarafından gösteriler yapılmasına vesile teşkil etmiştir.

CHP lideri İsmet Paşa'nın "Bahar havası" kampanyasına girişmesinden önce, muhalefet - iktidar ilişkileri çok sert bir çizgiye gelmiş, Mecliste kavgalar olmuş, muştalar çekilerek, millet vekillerinin kışları patlatılmıştır.

Bunu bazı gazetecilerin döğülmesi ve tartaklanması izlemiştir. Gazeteci İlhami Soysal evinden işine giderken, bazı kimseler tarafından bir otomobile alınarak Emniyet Genel Müdürlüğü önünde dövülmüştür. Ulus Gazetesi Mu-

AP iktidarının bir doktoru İçişleri bakanlığına getirmesi, bakanın zabıta kuvvetlerini partizan eğilimleri için kullanmak isteğini göstermesi sonucundadır ki, türlü olaylar, ülkemizde asay'sizlik örneklerinin artmasına sebep olmuştur. Af kanunun çıkarılması sırasında bazı suçların affın kapsamı içine alınmaması karşısında asay'sizlik ilkin hapishane isyanları biçiminde kendini göstermiştir.

Soygun olayları da artmış, doğuda ünlü soygun ceteleleri çıkmış ve zabıta kuvvetlerinin gözü önünde soyunlara g'rişmek cüretini göstermiştir. Balıkesir - Manisa yolu üzerinde güpe gündüz, 40 kişilik bir yolcu otobüsü so-

Asay'sizlik artıyor

Iktidarın iktidarsız yılı

● Ülkemizin en büyük çelişmesi, halka karşı olan Adalet Partisi'nin halktan oy alarak iktidar sürmesidir; bu iktidarsız iktidardır

tılmıştır.

Ayrıca Demirel, 1961 Anayasasına bağlı bulunduklarını, demokratik yönetim ve yönetimin dışında hiç bir düşünceleri olmadığını da kongre konuşmalarında özellikle belirtmiştir. Halkın direnme gücü, Salan örnekleri gibi "siyasi gaflarına" da vuzuh vermiş, bunları yalnız anlamadan kurtarmağa gayret göstermiştir. Askeri liderle açık görüşün arasını kapatmış, buna baraj ziyaretleri gibi bir renklilik ve canlılık

vermiştir.

Bunu yaparken İsmet Paşa'nın Gürselin ölüm gününden bu yana başlattığı "bahar havası"ndan da yararlanmıştı.

Halen Demirel Anayasaya bağlı, gerici güçlerle işbirliği içinde bulunmayan, eski DP hilerle ilişkisini kesmiş, kendi anlayışı içinde kişiliğini bulmuş bir AP politikasını yürütmeye ve memleketi buna inandırmaya çalışmaktadır.

Ortanın solunda CHP

CHP iki seçim yenilgisinden sonra, muhtelif zigzaglar çizdikten sonra gelip "ortanın solu" sloganına yaslanmış ve gemisini bu limana çekmekte yarar ummuştur. 1965 seçimlerinde İsmet Paşa'nın birdenbire ortaya attığı ortanın solu sloganını CHP oy yitirdiği kanısıyla, 1966 Senato seçimlerinde bırakmış, ondan sonra Kurultayına yakın yeniden ele almıştır. İsmet Paşa'nın bu sloganı bırakmayacağını sezinleyen Bülent Ecevit'in liderliğinde bir ekip, kurultay karşısına böyle çıkmış, onun desteği ile partiyi ele geçirmiştir. Fakat karşılarında, meclis gurubunda çoğunluğa dayanan Feyzioğlu'nun liderliğinde bir reaksiyoner hizip vardır. Bunlar teşkilatı Ecevit'e bırakmışlar fakat meclis gücünü ellerinde tutmuşlardır.

İki gurup arasındaki hizip çatışması İsmet Paşa'nın bütün ılımlı politikasına rağmen devam etmektedir. Bütçe tartışmaları sırasında, Feyzioğlu ekibi "ortanın solu" nu temsil eden Ece

vitcilere "ortada görünme" olanağı ver memektedirler. Ortanın solunda bulunanlar Mecliste konuşamadıkları için, şimdi ellerinde bulunan teşkilat toplantılarında hızlarını almaya gayret etmektedirler.

Ecevit işbaşına geldikten sonra, biraz da mizacından gelen bir çekingenlikle, köklü kararlar almaya gidememiş, otoritesini parti içinde kuramamıştır. Feyzioğlu gurubunu İsmet Paşa ile başbaşa bırakarak, dilediği ve istediği yönde radikal tedbirler almaya gidecek yerde, oyalama politikası gütmeyi yeğ görmüştür. Bu da gündün güne Ecevit'i yıprandıracağına benzemektedir.

Bülent Ecevit'i tutan çevrelere Genel Sekreterin bu çekingen politikasından ötürü yavaş yavaş bir bezginlik gelmektedir. Eğer bunu farkeder de Türkiye İşçi Partisi enerjik bir politika izlemek olanağını gösterebilirse, türk solunun partiler dışında kalan güçlerini yeniden çevresinde toplayabilir.

● Sonbaharda Varto ve çevresinde vuku bulan şiddetli deprem doğunun dramını bütün çıplaklığıyla ortaya koymuştur. Ne var ki olay aktüalitesini yitirdikten sonra doğrular yine kendi kaderleriyle baş başa bırakılmıştır.

Bursa nutku tartışması

Demirel'in Atatürk'ün "Bursa Nutku" nu vesile ittihaz ederek, bu nutuk üzerine kuşkular uyandırması aydın ve ilerici çevrelerle arasını açmıştır. Demirel'in Atatürk'ün Bursa Nutkunu, Atatürk tarafından söylenmemiş ve düzen aleyhtarı sayması, bazı savcılarının bu nutku okuyan dernekler ve yöneticileri hakkında kovuşturma açmasına sebep olmuştur. Atatürk'ün bu nutku söylemiş olduğu kesinlikle ortadadır. Çünkü Atatürk'ün bu mealde söylenmiş olduğu gençliğe devrimleri ve cumhuriyeti emanet eden muhtemelen konuş-

maları vardır ve Bursa Nutku bunları tamamlayan bir parçadır.

Demirel'in söylenmemiş sayması, devrimci ve ilerici güçlerle arasını açması, şimdilik oyda bir etki göstermezse de Demirel'in Atatürkçülüğünden çok kimseyi kuşkuya düşürmeye yeter. Bursa nutkunu önce Yargıtay Başkanı ortaya atmış ardından devrimci ve ilerici güçler benimsemiş ve onların desteğini kazanmıştır.

Demirel böyle bir tartışmanın açılmasından şimdilik hiç bir şey kazanmamıştır.

Amerikan aleyhtarı gösteriler

Özellikle Kıbrıs olaylarından sonra geniş halk kitlelerine mal olan yabancı sömürücülüğüne karşı tepki 1966'da şiddetlenmiştir. Kasım ayında Ankara'da işçilerle gençlerin Amerikan aleyhtarı ortak yürüyüşünü Adana'da Amerikalıların bir pavyonda olay çıkartmaları dolayısıyla patlak veren nümayişler izlemiştir. Resimde olaylara sebep olan Amerikalı'lar görülüyor.

1966 işçi sınıfı için direnme yılı oldu

● Grevler, yürüyüşler, mitingler ve protestolar bütün bir yıl işçi hareketlerini kapsamıştır. Bilinçli sendikacılar da ileri adımlar atmışlardır.

Kemal Sülker

EN HAKINI DEĞ

Birkaç gün önce geride bıraktığımız YIL'ın işçi hareketlerini birkaç bölüm içinde bir kaç sütuna sığdırmak gerçekten güç olmaktadır, çünkü, 1966 yılı eskinin bütün hünerlerini ve mirasını içermiş, yeni'nin en keskin çizgilerin ortaya çıkarmıştır. Yeni ile eskinin, yani ölmekte olanla doğmakta bulunan mücadelesini ana çizgileriyle olsun belirtmek için bütün oluşumları birkaç bölüm içinde ve kendi ayrıntısını gözeterek vermeye çalışacağız. Bu plân, okurlara eski yılın getirdiklerini ve götürdüklerini anlatacaktır.

İşçi Direnişleri

Direnme hareketleri (grevler, yürüyüşler, mitingler, protestolar) bütün bir yıl, işçi hareketlerini kapsamıştır. İşçi olanlarla kendilerini «işçi» sayanların ve bu «işçi» saymaya karşı gelenlerin direnimleri, demokrasilerin vaz geçilmez sımsal mücadelesinin bütün özelliklerini de göstermiştir:

Devlet Tiyatroları Sanatçılarının örgütlenerek TOTSİS'i kurmalarından sonra kendilerini «işçi» sayan bu sanatçılar grev hakkına başvurdıkları vakit kendilerini savcılık kapısında ifade vermeğe davet eden suçlamalarla karşılaşmışlardır. (5 Ocak 1966).

Çalışma Bakanı, çok geç de olsa, İzmir'de Kula Mensucat İşçilerinin greviyle ilgili, dığı vakit Grev Gözetüsü gömleğini giyerek haklı bir grevde işçiler yanında yer almak isterken İşveren Konfederasyonunun ağır hücumlarına uğramıştır. Bu yermeyi ve kötülemeyi, bir işçi sendikası bakanı savunarak ve İşveren Konfederasyonu'nu protesto ederek karşılar (Şubat 1966) bir işveren dostu (YENİ GAZETE), memleketimize özgü suçlamayı kolayca seçebiliyordu:

«Komünist veya faşist hiçbir tahrikçi, işçi topluluğunun arasına Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem gibi, grev gözetüsü gömleğiyle girmemiştir.» (10 Şubat 1966).

Aslında ister özel sektör kesiminde, ister devlet kesiminde olsun, aynı anlayışın sahipleri işçilere Anayasada yer alan haklarını tanımadıkları için grevler (sakal grevi, oturma grevi, 275 sayılı kanuna uygun grev, Anayasaya uygun grev şekillerinde) bütün bir yıl çeşitli iş kollarında, değişik şehirlerde, değişik yankılar bırakarak süregelmiştir.

İzmirde Kula mensucat grevi, emniyet kuvvetleriyle çatışarak, mitingle güçlendirilerek sürdürülmüş, işveren polis himayesine sığınmak zorunda kalmış (6 Ocak), tevkiflere, masum bir grevi ile de siyasete buluşturarak hem işçileri, hem de TIP'ı suçlama çabalarına rağmen hareket işçi yararına sonuçlanmıştır. (1 Mart 66).

31 Ocakta başlayan İstanbul'daki Pasa-bahçe işçilerinin muhteşem grevi de daha sert mücadelelerle yürütülmüş ve «kanunsuz grev» iddiası, 22. Asliye Hukuk Mahkemesinin grevi kanunî bulduğunu karara bağlaması ile bir hayli güç kazanmıştır (17 Şubat 1966). Nitekim grev süresince ebeğünce, labada toplayarak bitkilerle hayatlarını devam ettirenler, anaları, eşleri, kızkardeşleri ve çocuklarıyla yürüyüş yapmış, «babamın hakkını istiyorum» diyen yavruların yürüyüşü «emeğimizin hakkını istiyoruz» düziyle anlamını daha aydınlatmıştır (26 Şubat).

Ölüm Yürüyüşleri

Çorumlu Temizlik İşçilerinin bütün Türkiye'yi ilgilendiren etkili ölüm yürüyüşleri (Eylül 1966), işçilerin «işçi» sayılarak işlerine geri alınması yolundaki Danıştay kararının uygulanmaması Türk-İş'i sonraları harekete sahıpl çıkarmaya yöneltmiş, işçi hareketlerine ayak uyduramayan Türk-İş «kanunsuz da olsa genel grev» tehdidi savurmuştur (6 Eylül).

İskenderun - Batman petrol boru hattında çalışan Türk işçilerinin, yabancı işçilerden aşağı, onur kurucu muameleye tâbi tutulmaları ve haklarının kabul edilmemesi üzerine grev ve karar vermeleri (13 Eylül), hem Türk-İş'i hem de hükümeti çok güç duruma sokmuştur.

Bakanlar Kurulu, Petrol Boru Hattı grevini «millî güvenlik» nedeniyle bir ay erteleme kararı aldıktan sonra (26 Eylül), işçiler grevlerinde direnmis, yer yer jandarmaya ile çatışmıştır. Hattâ Hilvanda işçilerin jandarma dipçığıyle çalıştırıldığı ileri sürülmüştür.

Türkiye'de geçen yıl birbirini izleyen direnme hareketlerine işçilerin aileleri ve çocukları da katılarak hak kavgasında yer aldılar...

(28 Eylül). Ve Türk-İş, Bakanlar Kurulunun erteleme kararına rağmen grev haklarını kullanan işçileri suçlamadan geçinmiştir.

Türk-İş, bahtsız bildiri yayınladığı sırada Danıştay, Petrol Boru Hattında çalışanların grevini durduran Bakanlar Kurulu kararını haksız buluyor ve «grevi durdurma yürütümünün durdurulmasına oy çokluğu ile karar veriyordu (1 Ekim 66).

Pirelli lastik fabrikası grevi ve işçilerin zaferiyle sona ermesi (24 Şubat), Eyyüpte (İstanbul) Arı, Kelebek, Fil kontrol plak fabrikalarında çalışan 450 işçinin grevünün anlaşmayla sona erdirilmesi (16 Mart), Ankara NATO-İş Sendikasının, Türkiye'deki Amerikan kuvvetlerine ait işyerlerinde 30 Mayıs'ta greve gitme kararı alması ve bu kararın Bakanlar Kurulunca gerçekleştirilmemesi, Türkiye Petrol-leri Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilatı Sendikası mensuplarının 4 Ağustos'ta başlayan grevlerinin 17 Ağustos'ta anlaşma ile sonuçlandırılması, Adana Belediyesi ile otobüs şoför ve işçilerinin sözleşmenin uygulanmamasından doğan grevlerinin yine işçi açısından zaferle sonuçlanması (11 Eylül) grevlerin ne kadar yaygın olduğunu göstermeye yetecektir. Pancar Motor Fabrikası işçilerinin (İstanbul) işveren b. lusuyla bir sarı sendikaya yazılmasına zorlanması üzerine oturma grevi yapmaları, sonra da Ankara'ya kadar yürüyüşe geçmeleri grev nedenlerini zenginleştirmiştir. (12 Eylül 66).

Zonguldak işçilerinin, Kandilli Bölgesi Müdürlüğünün İngiltere'ye âdetâ sürülmesi üzerine 3700 kişilik bir güle ocakları imzayarak grev yapması (31 Mayıs), işçi-İşveren ilişkilerinin işçilerce istenen kıvama gelmediğini apaçık göstermiştir.

Bilinçli Hareketler

1966 işçilerin direnmenin her türlüünü bilinçle yaptıklarını göstermiştir. İşveren tehditlerine karşı protestoda bulunanlar, sessiz yürüyüşlerle kamuyu etkilemede yarar görenler, mitinglerle hak arayanlar, sakal bırakarak haksızlığı kötüleyenler, oturarak basıya boyun eğmeyenler, endüstrinin belkemiğini teşkil eden teknikerlerin ahlak grevi yaparak hak yoluna baş komaları, grev haklarını 275 sayılı kanuna göre yürütüp istediklerini elde edenler yanında Anayasaya dayanarak ertelenmiş de olsa greve devam cesareti gösterenler bu yılın övünç veren anıları olmuştur.

Buna karşılık her hakkı dava karşısında güçlü işverenlerin ayak oyunlarına ayak uydurmada sakınca görmeyen Türk-İş, eskinin kulis oyunlarını, eskinin suçlama metodlarını bol bol kullana kullana cürümeye yüz tutmuş bir yapıyı ayakta tutmaya koyulmuştur. Tutucu ve gerici yönleriyle Türk-İş yöneticileri geleceğin müjdesini geciktirmek için işçilere, sendikacılara, sosyalist partiye, sosyalist bilim adamlarına karşı asla isbat edemediği iftiralarla medet ummaya çalışmıştır. İşçi sınıfını iktidara giden yoldan alakoymak için girişilen çabaların haksızlığı, yeninin ve taze'nin, mutlu geleceğin zaferini huzlandırmıştır.

1966 yılı, işçi örgütleri arasındaki bağların gevşediği bir yıl olmuştur. İşkollarındaki köklü sendikalarda yönetici olma hırsını taşıyanların kolay yola sapmaları aynı işkolunda birden fazla ve bol bol sendika kurulması so-

nucu doğurmuştur. Nitekim ci Bölgesinde (İstanbul, Zonguldak, Sakarya, Bursa, Etiler, Kırdağ), 121 sarı sendikamın kurulmuştur.

İleri Adımlar

Bu sarsılma ve çöme sendikacılar kendi aralarında işmaları imzalamakla berilardır. Böylece sarsılan bağlar doğmuştur. Bu güçlerin yeni yıl içinde yeni düzeni.

Örgütlemeye görülen su-

Bir yandan Türkiye'de işçi üyeler kazanmak için mken, federasyonlar da yeni sarak bu millî sendikaları zıyılmışlardır. Türk-İş'in bu reketinde, iktidar partisine yoncuları destekleyişide deni işçi sınıfını bölücü bu tüzörgkmanlar, bu ortamın asıyanı bir türlü kabul etmeliste yüzden Türk-İş, bu yılın, a ka, federasyon ve Türkiye ti alması gereken aiddati alanı tam Türk-İş'in gösterişli ve mine boyun eğme ortamı ol-

30 Eylül 1966 da 3 ay Türkiye tipi sendika sayısı 5 sendika, aidat borcu 4'er a kanın 5 aylık, 2 sendikamın 6 kanın 7 aylık aidat boru bir-

Harp-İş federasyonunun i dan 3 ay ve daha fazla aidat sayısı 11'i bulmuştur. Naderasyonuna bağlı sendikaların boretu 3 ayla 21 ay arasında Metal-İş Federasyonunun 10 sinin borçları 7 aylık aatla arasında değişmektedir. İoley nun 18 sendikasında 16 nun ay arasındadır. Tes-İş feder '9 sendikamın 19 unun daaidatıktır. Tütün, Müslüdrat, Öda l yonunun 31 sendikasında 18 3 ayla 8 ay arasında değişm Federasyonuna bağlı 10 send aidat borçları 3-7 ay arasında Yel-İş Federasyonunun 11 sen nün 30 Eylüldeki aidat breu aylıktır.

Bu durum, Türk-İş'in anclardan yararlanarak ayaltı a açıklamaktadır.

Sendikaların örgütleme durumu ve yöneticiler arasında yolsuzluklar, mahkemeye veril omalar, Almanya'ya kaçmalar, bun yöneticiliği geçim için h ni de anlatmıştır. Nitekim bi genel sekreteri, iktidar partis yayararak hem başkanı olduğ finden, hem de genel sekrete rasyondan zimmetine parı ge kün olmuştur. İşçiler, bi iki ünü süstimalcinin (özel f mazsa) hapse girmesini «ada olarak beklemektedirler.

İşçiler grevlerde ve mitinglerde en gerçek değerini emek olduklarını haykırarak emeklerinin karşılığını istedikler.

Türk - İş'in Durumu

Sendikacılığın genel görünüşü içinde bulunanlarca şöyledir:

274 sayılı kanunun, sendika üye aidatı tahsilatında getirdiği kolaylık ile sendikalar genel olarak kısa zamanda yüksek bir mali güce kavuşmaktadırlar.

Bu durum; bir takım açık gözler tarafından bir ekmek kapısı ve vurgun yolu şeklinde benimsenmek istenmiştir. İşte, tüccar ve gangster sendikacılığın doğumu bu temel düşünüşten ileriye gelmektedir. Menfaatçilerin yegâne taktiği: üyelerinden aldığı aidatı çalmaktan ibaret olmayıp daha feci şekillerde işçinin hak ve menfaatlerini satmak suretiyle tecelli etmektedir. Menfaatperest bir takım şahıslar kitleyi kandırmak suretiyle, onların hakkını, şahsi menfaatleri uğruna işverencilere satmak suretiyle zuhur etmektedir. (Türkiye Demiryolları İşçi Sendikaları Federasyonu 1964-1966 İcra ve Yönetim Kurulu çalışma raporu, S. 12).

mindan her sendika ve bizzat Türk-İş bünyesi muhtelif siyasi kanatların bağdaşmadığı hatta çarpıştığı bir alan olmaktadır. Beklenen otorite, sırf siyasi prensiplerin açıkça ortaya konmaması ve cesaret yokluğu sebebiyle teessüs edemeyecektir."

"Türk-İş, iç birliği sağlayamamıştır. Hatta varlığını idame ettirme günlerinin alışkanlıkları vardır... Prensipleri konuşmuş, yolu çizilmiş, plânlanmış bir hareket yerine günün şartlarına uygun kararlarla idarecilik yoluna gidilmiştir. Türk-İş, üye teşekküllerine nazım liderlik yapacak yerde, üye sendikaları darıltmamak prensibiyle hareket etmektedir."

Bu görüşler, Türk-İş'e üye bir sendikanın, Petrol-İş'in 19-21 Temmuz 1966'da Genel Kurula sunulan Çalışma Raporunda yer alan paragraflardır. Türk-İş, gerçekten yollarının hatalı politikası bakımından bir çok ithamları üzerinde toplamıştır. Bunların en başında "kökü dışarda" olma gelmektedir. Gerçekten de Türk-İş'te de bilinen bu tenkidin temeli, Türk-İş'in gelirlerinin çok büyük bölümünün AİD tarafından tutulmakta olmasındadır. Bugün AİD ödemeleri durdurulursa,

Genel İşçiler Sendikası, Amerikan işyerlerinde çalışan işçilerin haklarını korumak amacıyla 1945'te "Türk İşçileri Sendikası" adıyla kurulmuş, Amerika'da, Türk kanunlarına tâbi olmadıklarını bildirerek bu çağrıyı dinlememişlerdir. Bu olayı protesto için miting düzenleyen sendikacılar ve kendilerine destek olan gençlik, hükümetten hiç de dostça olmayan davranışlar görmüşlerdir. Hükümet, hiç bir gereği yokken "meket sağlığına zararlı olacağı" m illeri sürerek Pasabahçe işçilerinin grevini ertelemiş, fakat Danıştay yine bu haksız kararı durdurmuştur (14 Ekim 66). İşverenleri dize getirecek grevlerde hemen erteleme yoluna sapan hükümet, Ağaç-İş Sendikasının 25 Ekim'de 6 aya basan greviyle hiç ilgilenmemiş ve Budatlar Köyünde bir kapitalist, işçileri ve köylüleri sömürme düzenini korumak için istelik zaman zaman jandarmaların yardımını almıştır.

Petrol-İş Sendikasının Batman grevinin de bir ay erteleyen Bakanlar Kurulu (7 Kasım), Adana'da bir sarı sendikayı destekleyen işverene karşı girişilen bir grevde Tekstil'in yanında yer alamamıştır. (29 Kasım). Ve son derece bakk bir davanın öncülleri olan İzmir'deki 5 nebatî yağ fabrikasında çalışanların grevinde işçi yararına hiç bir eyleme bulunmamıştır.

Vaadler Ne Oldu?

Hükümet vaadlerinde da durmamıştır: Tasarruf bonolarını kaldırmamıştır. İşçilerin vergilerini azaltacak geçim indiriminin yükselten kanunu uyuşmamayı bir kanunla ertelemiştir. İşsizlik sigortasını çıkarmamış, işsizlik işçilerin kıdem tazminatını sıfıra düşürmek için aldatıcı bir işsizlik sigortası tasarısı hazırlayarak işçilerin kıdem tazminatına olan bağlılık gücünü ölçmeye önem vermiştir. Çıkarılması beklenen kanunlar listesi (değiştirilmesi istenenlerle birlikte) hâlâ eksilmiştir:

İş Kanunu, Tarım İş Kanunu, Deniz İş Kanunu, Çalışma Bakanlığı Teşkilât Kanunu, Sigorta Teşkilât Kanunu, 274 ve 275 sayılı kanunların boşluklarını giderecek kanunlar...

Hükümet, Sağlık Bakanlığında çalışanların "işçi" olduklarını, Yargıtay Kararına rağmen kabul etmemektedir. Onun için de geniş bir sağlık işçisi grubunun toplu sözleşmeden yararlanması mümkün olmamaktadır.

İktisadi devletler teşekküllerin yönetim kurullarının tümünde işçilerin temsili bir kanun gereği iken Bakanlar Kurulu yalnız yedi kurulda işçilerin yönetime katılmasına razı olmuştur. Çimento, şeker, kâğıt, azot, petrol, kesimlerinde kanuna rağmen yönetime işçilerin katılması mümkün olmamıştır.

Hükümet, daha önce varılan Bakanlar-Sendikacılar toplantısı kararlarına da uymamakta ısrar etmiştir. Nitekim 1965'te kabul edilen toplu sözleşmelerle genel olarak çalışma şartlarıyla ve de yurdun ekonomik gerçekleriyle ilgili âhenk sağlamak için işçi-işveren hükümet temsilcilerinden kurulu bir karma kurul yıl sonuna kadar kurulamamıştır. Böylece Bakanlar-Sendikacılar toplantısı tam anlamıyla bir uyutma ve avutma olma niteliğini hâlâ muhafaza etmiştir. Bu toplantılardan hükümet yararlanmış, işçiler avuçlarını yalamıştır.

Ulvi Uraz Tiyatrosu

REFİK ERDURAN'ın

KARTAL TEKMESİ

KOMEDİ 3 PERDE

Cumartesi 18 de, Pazar 15 ve 18 de,
Pazartesi 18 de (Halk, öğretmen ve öğrenci) ve 21.30 da

RIFAT ILGAZ'ın

HABABAM SINIFI

Çarşamba (Halk, öğretmen, öğrenci ve Perşembe, Cuma günleri 18 de

KARACA TİYATRODA

TEL : 44 54 22

(Ant — 4)

Örgütler içi gelişme sonunda Türk-İş, kendi bünyesinden bazı sendikaları ihraç etmek zorunda kalmıştır. Bunun yanı sıra, Pasabahçe grevin destekleyen sendikalarından en güçlülerini 3-15 ay arası için geçici olarak üyelikten çıkarması beraberinde bazı sorunları da getirmiştir. (Aralık 1966).

Amerikan Doları!

Türk-İş'in genel görünüşü:
"Bugünkü durumda siyasal telâkki bakı-

Türk-İş, milli kaynaklarla, mahalli gelirlerle ayakta duramaz ve iflâsa gider.

İktidarın Tutumu :

Hükümet, 1966 yılı içinde işçiler yararına hiç bir iş yapamamıştır. Hükümet petrol boru hattı işçilerinin grevini ertelemiş (26 Eylül 66), Danıştay ise, grevi önleme kararını yürütmenin durdurulmasını kararlaştırmıştır (1 Ekim 66). Böylece Hükümetin işçilerden yana olmadığı teselli edilmiştir. Türkiye

KARANLIK YIL: 1966

«Dünya bir bütündür. Nerede olursa olsun, ortaya çıkan her çatışma kısa sürede, toplumların tümüne ulaşmaktadır. Bunun böyle olduğu Vietnam savaşında görülmektedir. Ne yazık ki, kişilerin son derece çeşitli ve karmaşık dertleri, politikalardan uzak kalma olayı, devletin ya da büyük ticari ortaklıkların çıkarları her zaman bu kötülükleri, artık karşı koyamayacak kadar geç görmemize yol açmaktadır. Böylece, bu kötülükler giderek bütün dünyayı gergin etmekte tehdit eder duruma gelmektedir.»

Ünlü Fransız düşünürü Jean - Paul Sartre'in Güney Afrika ırk ayrımına karşı bir süre önce Paris'te düzenlenen basın toplantısında söylediği bu sözlerin, insanlığın Vietnam savaşından ötürü ne büyük bir tehlike karşısında bulunduğunu bütün açıklığıyla ortaya koymasına rağmen, 66 yılı içindeki gelişmelere bakarak, karanlık bulutların 67 yılında da başımızdan eksik olmayacağı üleri sürmek kehanet sayılmamalıdır. Birden fazla temel unsur, yukarıda sözü edilen yargıyı doğrulamaktadır.

YENİ SÖMÜRGEÇİLİK

İkinci Dünya Savaşı bitiminden bu yana, yirmi yıllık savaşlar dizisi sonunda Avrupa sömürgeciliklerinden kurtulan Güney-Doğu Asya'da, Birleşik Devletler, Fransa, Hollanda ve İngiltere'den boşalan sömürlere, toprak hükümlerini talep etmeyen, ancak içerideki tutucu ve çıkarıcı güçleriyle yaptığı işbirliğiyle ekonomik, politik, askeri ve ideolojik hegemonya sağlamış ve bu bölgelerde yeni bir tür, dolaylı bir sömür-

me düzeni uygulamaya girişmiştir. Kore bozgununu izleyen günlerde, özellikle Fransızların Çin Hindinden çekilmesinden sonra bu çıkar bölgelerine yerleşen Birleşik Devletler, hem söz konusu bölgelerdeki çıkarları korumak, hem de, kıta Çin'i demir bir çember içine almak amacıyla, Japonya, Filipinler, Güney Vietnam, Avusturalya, Tayland, ve Yeni Zelanda'yla ikili, ya çok yanı askeri anlaşmalar yapmış, sonradan Fransanın çekildiği O. T. A. S. E. yi kurmuştur. Genellikle Birleşik Devletlerle, Komünist Çin arasındaki büyük çatışmanın bir belirtisi olarak görülen Vietnam Savaşına, gerçekte Çin'e yönelme eğilimi içinde bulunan ve o yolda gelişen bir savaş olarak bakarsak, Birleşik Devletlerin 66 yılında savaşı daha da yayma eğilimleri karşısında, 67 yılı için herhangi bir barış umuduna kapılmamaktadırlar.

KARANLIK BİR YIL

1966 yılı başlarında Başkan Johnson'a danışmanları tarafından sunulan «Economic Report» ta da belirtildiği gibi, Birleşik Devletler, iddiaların aksine, Vietnam savaşına, Kore'de olduğu gibi hazırlıksız girmişlerdir. Başkan Truman'ın 1950'deki savaş sırasında askeri bütçesi 13 milyar dolardan öte değildi. Bu, 1951'de 22,5 milyar, savaşın bitiminde ise 50 milyar dolara bulmuştu. Oysa Birleşik Devletlerin 66 yılındaki askeri bütçesi 58 milyarı aşmıştır. Başkan Johnson'un 66 sonunda açıkladığına göre 10 milyarlık bir ek ödenekle bütçe 68 milyar dolara ulaşacaktır. Böylece, Vietnam'da yeni bir «Truman» nın ya da savaşı daha geniş bölgelere yaymanın dünya sorunları arasında en ağır basan olmalta devam edeceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

BARİŞ ADINA OYUN!

Johnson yönetiminin her barış tartışması sırasında savaşın daha da yayıp

siddetlenmesine, bombardımanların daha da öldürücü olmasına yol açmaktadır. Johnson yönetiminin bu konudaki tutumunun en belirgin örneği, hatırlarda olduğu gibi, 66 Haziran sonunda, Amerikan politikasının en başta gelen destekçisi Wilson dahil, bütün dünyanın takbihine yol açan, Hayfong ve Hanoi dolaylarının bombardımanları olmuştur. 66'nın son ayında Hanoi'deki meskün yerleri de bombalayacak derecede işi azıtan savaş çılgınlığının bu tutumlarıyla Vietnam'da 67 yılı içinde bir barış ummak herhalde fazla iyimserlik sayılmalıdır. Bununla birlikte, içte olduğu gibi, başta Üçüncü Dünya ülkeleri olmak üzere bütün dünyada Vietnam'daki haksız saldırıya karşı tepkiler gittikçe daha fazla belirli bir duruma gelmekte, gittikçe daha fazla ağırlığı dururmaya başlamaktadır. Dünya ölçüsündeki bir tepkinin, U-Thant'ın, B. Milletlerin aracılığıyla Johnson yönetimini akıl yoluna getireceği inancı barışın sağlanabileceği tek umuttur. Çileli, büyük direnciyle insanlığın imtihanını «en köklü bir biçimde veren Vietnam halkının, barış, özgürlük herkesten fazla haklıdır. Bu kutsal hakkın alınmasında onun yanında olmak insanlık şartıdır.

NATO Sarsıldı

General de Gaulle'un 21 Şubat 66'da Atlantik andlaşmasına dahil ülkelerin liderlerine gönderdiği mektupla NATO Kaynaşmış Kumandanlığı emrindeki Fransız birliklerinin geri çekilmesiyle ilgili bazı girişimleri olacağını bildirmesiyle batı savunma sisteminde uzun süredir devam edegelen kriz su üstüne çıkmıştır. Genel politikasını Amerika'nın Avrupa, özellikle Fransa'daki ekonomik - politik varlığıyla, etkisine karşı savaş üstüne temellendirilmiş olan General de Gaulle'un Atlantik Andlaşması'nın günümüzün politik ve

ekonomik konjonktürüne göre yeniden düzenlenmesi hakkındaki reform isteklerinin, özellikle Birleşik Devletlerce sü, rüncemede bırakılması sonunda andlaşmanın askeri örgütü NATO'dan çekilmesi, şüphesiz 66 yılının, ilerideki etkileri bakımından, en önde gelen olaylarından biri sayılmak gerekir.

GELECEĞE AÇILIŞ

General de Gaulle'un dış politikasındaki başdöndürücü gelişmelerin - Nato'dan çekilmesi, Doguya açılma, gibi barışçı teşebbüsleri - Atlantik Andlaşması içinde olduğu kadar, dışında da kalan, özellikle Üçüncü Dünya ülkeleriyle onun dışındaki çok sayıda ülkeyi olumlu yönde etkilediği gerçektir. De Gaulle'un Moskova yolculuğundan önce, Cezayir'deki sömürs savaşıyla, yükünden kurtulması, Komünist Çin'i tanımması, Vietnam'da barışçı bir çözümünden yana olması ve hele Nato'dan çekilmesinin bu son derece etkin ve geleceğe yönelmiş, gerçekçi politikadaki katkısı büyüktür. 1966 sonunda General de Gaulle'un gerçekçi dış politikası Vietnam savaşı konusunda olduğu gibi, Üçüncü Dünya ülkelerine karşı olumlu tutumuyla yine dünya politikasında etkileyici bir rol oynamakta devam etmektedir. Generalin 1967'de, Avrupa ekonomik ve politik birliğinin kurulması yolunda önemli teşebbüslerde bulunacağı, özellikle Doğu ülkeleri nezdindeki prestijinin de verdiği imkânlarla Kosigin'in Aralık ayında Paris'e yaptığı ziyaretinde doğuladığı gibi, örneğin bir Alman meselesinin barışçı çözümünde etkin roller oynayacağından da şüphelenilmemektedir. Öte yanda, de Gaulle, dış politikadaki olumlu tutumuna karşın, iç politikada bütünüyle anti sosyal bir çizgide görünmektedir. De Gaulle'un, bütçenin önemli bir kısmını emen «Vurucu Kuvvet», «Nükleer Güç» te ısrarla direnmesi, dolayısıyla da geniş emekçi yığınlarından çok, Debre aracılığıyla büyük sermaye takımı yönünde bir mali politika izlemesi, 66 yılında birbiri ardından patlak veren grevlere yol açmıştır. Emekçi yığınlarındaki hoşnutsuzluğun 67 yılında da süreceği ve önümüzdeki Mart ayında yapılacak seçimleri etkileyeceği hemen kesindir.

Siyah Darbeler

Geçirdiğimiz yılın Afrika için «Darbeler» yılı olduğunu söylemek hatalı bir yargı sayılmaz. Gerçekten de, Siyah Kıtanın bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş ülkeleri, Yeni Sömürgecilik'in ince oyunları ya da etnik gruplar arasında süregelen çatışmalar sonucu uzun süre avakta kalmamışlar, birbiri ardından askeri darbelerin kurbanı olmuşlardır. Böylece, 65'in son aylarında, 22 kasım da General Mobutu Leopoldville'de, 22 aralıkta ise General Sopo, Cotonov'da iktidara el koymuşlardır. Bunu yılbaşında Albay Bobassa'nın Bangui (Merkezi Afrika Cumhuriyeti) de, 4 ocak 66'da Albay Lamizana'nın Ouagadougou (Yukarı Volta) da, 15 ocakta General Iroun'sın Nijerya'da darbesi ve nihayet Dr. N'krumah'ın 22 şubatta Accra (Gana) da General Ankrah tarafından is başından uzaklaştırılması izlemiştir. Darbeler Nijerya, Gana, Merkezi Afrika Cumhuriyeti dışında kanlı olmamış, iktidar değişikliği sükunet içinde cereyan etmiştir.

Merkezi Afrika Cumhuriyeti ve Yukarı Volta'da patlak veren darbeler gözlemlerde sürpriz yaratmakla birlikte Siyah Kıtayı derinlemesine etkilemiş olmuştur.

Buna karşılık, İngiliz Uluslar Top-

Amerikan emperyalizmi Vietnam'da ulusal kurtuluş mücadelesi veren halka karşı en barbarca usullerle savaşmaktadır. Başkan Johnson'un Uzak Doğu'ya vılbası armağanı bu yıl da kan ve gözyaşı olmuştur. Ancak Viet Nam hareketi devam ettikçe Washington Uzak Doğu politikasına karşı bütün dünyada gösterilen tepki siddetlenmektedir.

Çin'de Kültür İhtilâli

66 yılının en önemli olaylarından biri hic şüphesiz Çin'de Kültür ihtilâli diye adlandırılan olaylar dizisidir. Son derece sert ve katı bir biçimde ortaya çıkan ve Çin'in genel yönetiminde Mao'nun düşüncesini "sağlamca" uygulamayı hedef tutan "Kültür İhtilâlinin çok cepheli, karmaşık nedenleri olduğundan şüphe yok. İlk elde, 73 yaşındaki Mao'nun halefligi meselesi var. Sonra parti içinde bürokrasi ve hele revizyonizmle savaş var. Sovyetlerle olan ilişkilerdeki gerilim. Çin'in uluslararası tecrit edilmişliği bir amerikan saldırısı korkusu da zaman zaman son derece katı ve anlaşılmaz güç düzeylere erişen Kültür İhtilâlinde belirli ölçülerde rol oynayan nedenler arasında sayılabilir. Resimde Mao, kültür ihtilâlini uygulayan Kızıl Muhafızlar arasında görülüyor.

İluluna dahil olan iki ülke: Gana ve Nijerya'daki darbelerin Afrika birliğine ciddi bir şekilde sarstığı bir gerçektir. Bu iki ülkede cereyan eden darbelerin gerici ve tutucu nitelikleri yeni yılda da mesele olmaktan devam edeceklerdir.

Çin'e Yine Hayır!

Birleşmiş Milletler 21. dönemi 29 Kasım Genel Kurul oturumunda Çin'in üyeliğini bir kez daha geri çevirdi. Komünist Çin'in 66 yılı süresince Siyah Kit'ada etkisini kaybetmesi, yine aynı yıl içinde Asya'da olduğu gibi, Afrika'da da birbiri ardından patlak veren tutucu darbelerin sonucu Üçüncü Dünya'daki yalnızlığını hissedilir derecede artırmıştır. Böylece oylamada Birleşik Devletler kolaylıkla isteklerini dikte etmiş, Çin'i bu defa da Uluslararası Örgütün dışında bırakmayı başarmıştır. Dünya yüzünde yaşayan her üç insandan birinin Çin'li olduğu düşünülürse, Birleşik Devletlerin, Üçüncü Dünya ülkelerinin içinde bulundukları çeşitli zorluk ve imkânsızlıklarından yararlanarak elde ettiği sözde başarının, 700 milyonluk koskoca bir gerçeğin yanındaki, yürekler acısı sefaleti kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. 66 yılı içinde

ki son atom denemesiyle ülkütücü bir nükleer güç olarak kendini dorda dümana kabul ettiren yediyüz milyonluk bir kitlenin, Dünya barışının korunmasıyla yükümlü uluslararası örgütün dışında tutarak onu büyük yalnızlığının biriciliği içinde bırakmak, tehlike karşısında başını kuma sokan devekusunun saflığından da öte bir şeydir. Önümüzdeki yıl, Çin'deki son gelişmeler de hesaba katılırsa, Kızıl Muhafızlar Nükleer denemeler, Vietnam savaşındaki yayılma eğilimi vb. dünya barışının bu akıl dışı davranıştan çok şey kaybedeceği karşı konulması zor bir gerçektir.

Bir Utanç Ülkesi

Güney Afrika'da «Apartheid» adıyla yıllardır en aşağılık şekliyle uygulanan ırk ayrımı, bilindiği gibi, Beyaz azınlığın salt üstünlüğünü öngörmekte, bu yolla da, ucuz iş gücü sağlayarak ülkedeki ırkçı azınlıkla onların dışarıdaki ortakları olan büyük batılı güçleri zenginleştirmektedir. Batılı güçlerin, dünya kamuoyunun Güney Afrika'da uygulanan insanlık dışı ırk ayrımına zaman zaman karşı çıkmalarıyla, Demokrasi ve İnsan sevgisi havariliği kisvesine bürünmelerinin sefil bir ko-

med'den başka bir şey olmadığı, gün geçtikçe daha da belirli bir biçimde ortaya çıkmaktadır. 66 sonbaharı başlarında, bir Yunanlı köle bayaazların haklarını tanıdığı gerekçesiyle Güney Afrika'nın ülkelerine kadar ırkçı liderini Parlamento'da öldürmüştür. Dr. Verwoerd'in katlinin nedeni ırkçı beyazlar arasında süregelen bir parti içi çekişmesiydi. Dr. Verwoerd'in yerine geçen Balthazar Vorster - ki Verwoerd'in katlinde parmağı olduğundan şüphe edilmemektedir - ırkçılık konusunda, gide-ni, fersah fersah geride bırakmaktadır.

VE..... RODEZYA..

İngiltere'nin 300 milyonu aşan ödeme dengesi açığı, yüzelli bin işsiz ile Güney Afrika'da ekonomik bir abluka-ya girişmesi, 66 yılında Rodezya ablukasında olduğu gibi beceriksizce oynanan bir güldürüden öteye gitmeyecektir. 66 yılın son ayında Başbakan Wilson'un Rodezya'nın ırkçı lideri Ian Smith'le yaptığı görüşmenin başarıya ulaşmamasından sonra, Birleşmiş Milletler çerçevesi içinde, genel bir blokü-se rıza göstermesi de, bu ülkelere karşı daha köklü tedbirler alınmadıkça, yine, sonuç vermeyecektir.

Üçüncü Yol..

Çoğunlukla Birleşik Devletlerin «Özel ayıllama «aharı» olarak kabul edilen Latin Amerika'da, geleneksel hammadde sömürücülüğü, Castro'nun başarısından bu yana, Birleşik Devletler için gün geçtikçe daha zorlaşmaktadır. Toprak ağaları, ruhban takımı ve askerlerle işbirliği yapan büyük Amerikan şirketleri, kat'ının zengin hammadde kaynaklarını, dünya piyasasında geçerli olan fiyatların çok aşağısında kapatmaya devam etmek için ellerinden geleni, «Özel av sahasında» fütursuzca at oynatan CIA'nın da yardımlarıyla, yapmaktadırlar. Böylece 66 yılı içinde Dominik'te anayasacılar zor kullanılarak bastırılmış, hileli seçimlerle, Amerikalıların adamı Balaguer işbaşına getirilmiş, Brezilya'da, ruhban takımını bile isyan ettirecek derecede sert bir askeri diktatörlük kurulmuş, Arjantin'deki uyanış, Haziran sonunda, klasik komünist tehlikesi bahanesiyle General Onganía tarafından bastırılmış, Başkan Illia ülkeden kovularak, Demokrasi rafa kaldırılmıştır. Öte yanda, Şili Cumhurbaşkanı Eduardo Frei, Küba tipi bir ihtilâlcî yolla, Arjantin ve Brezilya tipi, Birleşik Devletlere kayıtsız şartsız bağlı diktatörlük yolu arasında, Amerika'nın ekonomik ve politik hegemonyasından ihtilâlcî olmayan bir volla kurtulmayı amaç edinen bir üçüncü yol ortaya atmıştır. Nitekim, 31 Ağustos ayı içinde, Kolombiyeli, Şili, Venezüela, Peru ve Ekvator'un katılımıyla Bogota'da toplanan bir konferansta ortaya atılan bu yol, Şili Jenevi paralelinde, köklü bir çözüm yolu olmamakla birlikte, bağımsızlık yönünde atılmış önemli bir adım sayılmaktadır.

Rusya ve Ortadoğu

Birleşik Devletler ve İngiltere, Arap Dünyasının Sosyalizme doğru yürüyüşü sonucu tehlikeye düşen Ortadoğu'daki Anglo-Amerikan çıkarlarını Cento ve İslam Pakt'ları yoluyla elde tutma çarelerini araştırırken; Sovyetler Birliği 66 yılı mayısından bu yana Ortadoğuda, Birleşik Arap Cumhuriyeti, Irak, Suriye, Yemen'le olan ilişkilerini Kosigin'in Mayıs içinde Kahireye yaptığı yolculuk, lardan sonra daha da sağlamlaştırmıştır. Suriye'de patlak veren 23 Şubat darbesi, Irak'ın yaz sonu Barzani'yle anlaşmaya varması Ortadoğuda Nasir'in temsil ettiği Arap Sosyalizminin başarı şansını artırıcı nitelikte olaylar sayılmaktadır. Öte yanda, Birleşik Devletler ve İngiltere, İran Körfezini Nasirci etkiden kurtarmak amacı ile, Suudi Arabistan'ın liderliğinde bir İslam Paktını - Şüphesiz, talihsiz Bağdat Paktı yerine - örgütlemek için olağanüstü çabalar göstermektedirler. Endonezya'da İslam'ın politize edilerek Sosyalizme karşı

bir direnç aracı olarak kullanılmasının başarı kazanmasından bu yana, Birleşik Devletler ve İngiltere, şimdi, İslam kozunu Ortadoğudaki Anglo - Amerikan çıkarlarını tehdit eden milliyetçiliğe karşı çıkartmak gibi son derece tehlikeli bir oyunun hazırlıklarıyla meşguldürler. 67 yılında, geçen yıl başlıyan bu sinisi oyunun, daha da belirli bir biçimde ortaya çıkması sürpriz olmayacaktır.

Mucizenin sonu

Alman mucizesinin yaratıcısı Erhard, 65 yılında partisine "Seçim Lokomotif"i olarak hizmet ettikten sonra 66 yılın son ayında Şansölyeliği KIESINGER'e bırakmak zorunda kaldı. Federal bütçedeki 10 Milyar lira açık, Fransa ile ilişkilerde gittikçe artan gerilim, Amerika ve İngiltere'nin Almanya'daki birliğini geri çekmeleri tehdidi Erhard'ı başarısızlığa sürükleyen nedenler arasında. Yeni Şansölye Kiesinger ise, Amerika'nın "onun eski bir nazi olduğu haklarındaki" suçlamalarına rağmen Almanya'nın "vesayet" altından kurtulması yolunda çaba göstermeye kararlıdır. Öte yanda Kiesinger, realist bir politikacı olarak "Birleşme" sorununun da Moskova'dan geçtiğini, Avrupa birliği konusunda olduğu gibi "Birleşme" konusunda da Fransavla sıkı bir işbirliğini "ereğini anlamıştır. Adenauer ve Lübke'nin de taraftar oldukları Brant'in Sosyalistleriyle gerçekleştirilen "Büyük Koal" - "un Fransa'nın da yardımıyla D. - ma şanslarını arayacağı muhakkaktır. Bununla birlikte Doğuyla buzdözümlü hemed varma değildir. Almanya'daki diğer bir önemli gelişme de, Baviera eyaleti seçimlerinde neo-nazilerin beklenmedik bir başarı göstererek eyalet meclisine temsilci sokmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı faciasının üzerinden çeyrek yüzyıl geçmeden Almanya'da faşist hareketin hortlaması ve hemen de taraftar bulması, sadece Almanya'da değil, bütün dünyada geniş yankılar yaratmıştır. 1967 yılı Almanya'daki faşist hareketin bir fantezi mi, yoksa köklü bir çıkış mı olduğunu göstermek bakımından büyük önem taşımaktadır.

Önsöz : Selâhattin Hilâv

Açıklamalar : Riazanov

Fiyatı 7.50 lira

Marx niçin Türkçe öğrenmişti? Emperyalistlerin Türkiye'yi paylaşma planları? Amerika Türkiye'ye hangi yoldan sızdı? Türkiye ve Rusya ilişkileri? Napolyon'un Türkiye politikası? Türkiye niçin sanayileşemedi? Türkiye'de sosyal sınıfların özellikleri? vb...

— GERÇEK YAYINEVİ —

Saadet İşhanı, Cağaloğlu

(Ant — 3)

1966 TÜRKİYE'DE SANAT İÇİN ÇÖZÜLME YILI OLDU

EDEBİYAT

MEMET FUAT

■ Şiir, hikâye, deneme eleştiri ve incelemede 1966 çözülme yılı idi.

1966 genel bir çözülme, b'ir gevşeklik yılı görünümündeydi. Bir önceki yıl, 1965'de, aydınların kendilerini bütünüyle politikaya verdikleri, politikayla, ekonomiyle, azgelişmişlikle ilgili kitapları — özellikle sosyalizm, marxizm konularını ele alan kitapları — okuduklarını, onun için de edebiyatın arkaya itildiğini görmüştük. Gene de, bu arkaya itilişe hiç aldırmadan, güçlü bir yıl yaşamıştı edebiyatımız. Özellikle şiirde, 1966 ise sanki bir sönme yılı oldu. Gerilimsiz bir yıl. Aydınların edebiyata ilgisizliği değişmedi, ama artık politika, ekonomi, toplum-bilim kitaplarına da geçen yılki kadar ilgi göstermiyorlar. Kimi yazarlar bunu edebiyata dönüşün ilk belirtileri diye izlemekte, önümüzdeki yıllarda edebiyat kitaplarının gene eskisi gibi aranacağını söylemekte. İlerde ne olacak, bilmiyorum. Dedikleri doğru çıkarsın isterim. Şimdilik bir kıpırdanma yok. Hele Nâzım Hikmet'in kitaplarındaki düşme de düşünülürse... 1965'de, örnekse, *Saat 21-22 Şiirleri* 7000'i aşan bir satışa ulaşmıştı; buna karşılık, 1966'da çok daha önemli bir kitap olan *Memleketimden İnsan Manzaraları* 2500 bile satılmadı. Okurlarda tam bir çözülme, bir gevşeklik görülüyor, bir isteksizlik... İşin kötü yanı, yazarlar da öyle, 1965'de okurların ilgisizliğine hiç aldırmadan işlerini sürdüren yazarlar bu yıl oldukça bıkkın göründüler.

1966'da mahkemelere, cezaevlerine düşen edebiyatçılar da hayli çoktu. Orhan Kemal tutuklanıp cezaevine atıldı, sonra çıktı. Âşık İhsani'nin *Yazacağım* adlı kitabı toplatıldı, kendi tutuklandı. Fazıl Hüsnü Dağlarca Aksaray'daki kitapçı dükkânının camına astığı «Horoz» şiiri için mahkemeye verildi. Nâzım Hikmet'in *Yeni Şiirler* adlı kitabı toplatıldı, yayıncısı Ne-

zihe Meriç mahkemeye verildi. Gene Nâzım Hikmet'in *Dört Hapishaneden* adlı kitabı toplatıldı, yayıncısı Memet Fuat mahkemeye verildi. Gene Nâzım Hikmet'in *Saat 21-22 Şiirleri* adlı kitabında suç görülerek (kitap toplatılmadıysa da) yayıncısı Memet Fuat mahkemeye verildi. Bütün bu mahkemeler sürüyor. Topluca hesaplarsak 1966 yılında yalnız edebiyatçılar için (düşünce kitapları, yazıları için istenenler ayrı) savcılar 40 ile 70 yıl arasında ceza istediler.

1966'da burada anılması gereken şu şiir kitapları yayımlandı:

Fazıl Hüsnü Dağlarca: *Vietnam Savaşımız*; Oktay Rifat: *Elleri Var Özgürlüğün*; Nahit Ulvi Akgün: *Evren Türküsü*; Şükran Kurdakul: *İzmirin İçinde Amerikan Neferi*; Ahmet Oktay: *Dr. Kaligari'nin Dönüşü*; Edip Cansever: *Çağırılmayan Yakup*; Ülkü Tamer: *İçime Çektiğim Hava Değil Gök yüzüdür*; Arif Damar: *Alıcı Kuş*. Genç şairlerden İsmet Özel'in *Geceleyin Bir Koşu*,

Egemen Berköz'ün *Çin Askeri Ah Devran* adlı kitaplarını da bu listeye eklersek, bütün önemli şiir kitaplarını anmış oluruz sanıyorum. Bir de Nâzım Hikmet'in kitapları var: Toplanmış olan *Yeni Şiirler* ile *Dört Hapishaneden*'in dışında, *Şeyh Bedreddin Destanı*, *Rubailer*, ilk iki kitabı yayımlanan beş kitaplık *Memleketimden İnsan Manzaraları*.

Kitap çıkarmayan ama yazdıkları şiirler dergilerde ilgiyle izlenen şairler de şunlardır: Melih Cevdet Anday, Behçet Necatigil, İlhan Berk, Atilla İlhan, Metin Eloğlu, Sabahattin Kudret Aksal, Ceyhan Atuf Kansu, Can Yücel Turgut Uyar, Cemal Süreya, Ece Ayhan. Ayrıca, adları birkaç yıldır duyulan çok genç şairler oldukça umut veren şeyler yayımladılar.

Hikâyede şu dört kitabı anmalıyız sanıyorum: Orhan Kemal: *İşsiz*; Tarık Dursun K.: *Yabanın Adamları*; Muzaffer Bayraklı: *Cehennem*; Demir Özlü: *Boğuntulu Sokaklar*.

Dergilerde zaman zaman görünen, birer ikişer hikâyeye yı-

lı geçiren ünlü hikâyeciler arasında şu adlar anılabilir: Samim Kocagöz, Oktay Akbal, Tahsin Yücel, Talip Apaydın, Şahap Sıtkı, Adnan Özyalçın.

1966'nın deneme, eleştiri inceleme alanında ilgi çektiği kitapları ise şunlardır: Selâhattin Eyüboğlu: *Yunus Emre'ye Selâm*, Vedat Günyol: *Dile Gelse* (eleştiriler), *Yeni Türkiye Ardında* (denemeler); Asım Bezirci: *Abdülhak Hamit ve Tarık veya Endülüs Fethi*.

Dergilerle denemeleriyle Nemi Uygur incelemeleriyle Asım Bezirci, Tahir Alangu ilgi çektiler. Rauf Mutluay kitap tanıtma yazılarının yanı sıra eleştirir, tartışma yazıları da yazdı. Eser Gürson büyük umutlarla bağlanan genç eleştirmen niteliğini daha da pekiştirdi. Bu arada Öner Sözer, Murat Belge, Ali Karatay adları edebiyat eleştirmenliğini seçseler diye düşünülenlerin başında geldi. Ama yılın en güzel yazılarını gene sanatçılar yazdılar: Cemal Süreya: «Dağlarca'nın Şiirinde İki Dönem»; Ahmet Oktay: «Toplumculuk, Yabancılaşma ve Şiir»; Bir de Ankara'da «Yordam» adlı derginin çevresinde toplanan «Met'n İncelemesi»nden yana genç eleştirmenler 1967 içinde 3 aylık bir «kitap dergi» yayımlayacaklarını bildirerek önümüzdeki yılın eleştiriye iyi bir şeyler getirebileceği umudunu verdiler.

karşıt uçlarda yorum arayan iki ayrı inancın Milli Mücadele günlerini konu alan geçmişe bakışları: Hasan İzzettin Dinamo'nun, ilk dört kitabı 1966'da çıkan, altı ciltlik *Kutsal İsyan*'ı (İstilaçı emperyalizme cephe alan ulusal bağımsızlık bilinci-ni roman tutumundan çok tarih hikâyesi halinde veren eseri) ve Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* dizisinin ikinci kitabı: *Küçük Ağa Ankara'da*

Aynı doğrultudaki bir toplumsal hareketin iki aşamasını, yüzeydeki gözlemler ve yöntem ikelliğiyle ele almakta birleşen iki kitap: Behzat Ay'ın ilk romanı *Dor Ali* (Köyden kasabaya iç göç); *Türkler Almanya'da*; Bekir Yıldız'ın otobiyografik röportajı: *batıya iş ve emek akını*.

Doğan Kardeş Çocuk Romanları Yarışmasını kazanmış ilk üç yazarın, engellenmiş ve geciktirilmiş ürünleri: Mehmet Seyda - *Bir Gün Büyüyeceksin*, Nihal Karamağralı - *Vâlâ Nurettin'in Korkusuz Murat*, Talip Apaydın - *Toprağa Basınca*.

Yılın önemli romanları sona bıraktıkları. Mehmet Seyda'nın *Cinsel Oyun'u* (Cumhuriyet değişikliğinde bir gençliğin oluşumu), Orhan Kemal'in iki eseri: *Müfettişler Müfettişi* (Mübalâğalı ölçülerle, toplumsal alışkanlıkları sömüren kapkaççı bir tipin seriyeni) ve *Yalancı Dünya*: (Yeşilçam Sokağının iç yüzünü anlatan, Yeşilçam Soğası için bir senaryo yapısı - En kirlili düşkünlüklerle en saf ülkücülerin yanyana bulunduğu ılımlı bir yordam).

Kemal Bilbaşar'ın «Cemo» su ise yılın en ilginç olayı bence. Nice zaman beslenip mayalandıktan sonra bu eski hikâye, usta bir anlatımın canlı ve sıcak ürünü olarak yepyeni bir kişilikte yeniden doğdu: Tabiat ve aşk: toplum ve insan çatışmalarının ilkel yöntemli olgun örneği.

Bir de otobiyografi olmanın bütün gereklerine uyduğu halde yılın romanları arasında da adını anmayı muhakkak istediğim tür dışı bir eser: Aziz Nesin'in «Böyle Gelmiş Böyle Gitmez». Ortalama yetişmemizin toplum imkânları olarak da, kişisel ayrıcalık fırsatları olarak da bütün ihtimallerini veren kural dışı bir örnek. Nice romanda bu malzemenin ipuçlarını göreceği.

Karışık bir yumak 1966'nın romanları: İlk deneylerin yanı sıra, ustalaşmış emeklerin sıra işi ürünleriyle. Ama herşeye rağmen yansıtıyor toplumumuzu roman aynamız.

GÜNGÖR
DİLMEN
KALYONCU

KURBAN

ELECEK OYUN

Sahneye koyan

ENGİN
CEZZAR

(Ant — 2)

ROMAN

RAUF MUTLUAY

■ Karışık bir yumak roman aynamız, ama toplumumuzu yansıtıyor.

İşledikleri insan sorunları, gözledikleri toplumsal ortamlar, seçtikleri zaman dilimleriyle çeşitli bir küme 1966'nın romanları. Hatta uzakta kalmış bazı eserlerin yeni baskılarıyla bile: Sabahattin Ali Külliyyatından Kuyucaklı Yusuf, İçimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna; A. Ş. Hisar'ın Fahim Bey Ve Biz'i, Yeni harflerle ilk defa basılan Y. K. Karaosmanoglu'nun *Sodom Ve Gomore* siyle Hüküm Gecesi.

Bugünü değerlendirirken de

1966 sonlarında çekilen Haldun Dormen'in *Güzel Bir Gün için* adlı filminden ilgi çekici bir sahne...

TIYATRO

INCI ÖZGÜDEN

■ **Politik baskılar ve gişe endişesi Türk tiyatrosunu gerilettili.**

Türk tiyatrosu 1965'i ne kadar hareketli kapattı ise, 1966'yı da, tam tersine, o kadar durgun geçirdi. Bu, bir bakıma gişe endişesinin sanat endişesinden daha ağır basmasının sonucu idi. Ama daha önemli sebep muhakkak ki, 1965 sonunda politik iktidarın tamamen sağa geçmesinin, bütün kültür kurumları gibi tiyatrolarda da büyük bir tedirginlik yaratmış olması idi.

Kamu tiyatrolarında sağ iktidar doğrudan doğruya tiyatro yönetimine müdahale ederek oy nanacak eserler üzerinde âdetâ bir sansür kuruyor, gerek mevzuat gerekse maddî imkânlar bakımından bağımlı olan özel tiyatrolarda ise bu müdahale dolaylı olarak hissediliyordu.

Türkiye'nin en büyük tiyatrosu olan Devlet Tiyatrolarında Genel Müdür Cüneyt Gökçer'in iktidar değişikliğine rağmen başta kalabilmesi yeni iktidar sahiplerine oyun seç'minde büyük tavizler vermesiyle mümkün olabildi. Hele Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarı Adnan Ötügen'in oyun seçicileri arasına katılmasından sonra Devlet Tiyatrolarında olumlu bir eser oynanmasını beklemek için hiçbir sebep kalmamıştı. Nitekim bütün bir yıl boyunca devlet sahnelerinde Casona'nın *Yedi Balkonlu Ev'i* ile Dostoyevskinin ünlü eserinden oynatılmış olan *Ecinniler*'den başka ilgi uyandıracak bir oyun seyretmek mümkün olmadı.

Ankara'nın sahne hayatı bakımından geçen önemli bir gelişmesi, üç yeni tiyatronun fa-

aliyete geçmesi oldu. Devlet Tiyatrosu'ndan ayrılan Attila Eldem ile Turgut Okutman *Yeni Komedi Tiyatrosu*'nu, Çetin Köroğlu *Büyük Meydan Sahnesi*'ni, Fikret Tartan, Argun Çiçimli ve Turgut Savaş *Başkent Tiyatrosu*'nu kurdular ama başarı göstermekten uzak kaldılar.

Ankara tiyatroları içinde 1966'nın göz dolduran yegâne sahnesi yine Ankara Sanat Tiyatrosu idi.

1966 yılında b'r önceki yılın bazı seçkin oyunları ile giren İstanbul tiyatroları ise, bir kaç müstesna, yeni sezonda göz dolduracak hiçbir oyun sahneye koyamadılar.

Şehir tiyatrolarında Haldun Taner'in *Eşğin Gölgesi*, Oktay Rifat'ın *Çil Horoz'u*, Çetin Altan'ın *Suçlular'ı*, Kipperdat'ın *Oppenheimer Olayı*, Lorca'nın *Mariana Pineda'sı*, Bangold'un *Kireçli Bahçe'si*, Muhsin Ertuğrul yönetiminin politikacıdan darbe yemesinden önce seçilmiş eserlerdi. Türk sahne hayatına ömrünü vermiş olan Başrejisör Muhsin Ertuğrul'un kadrosunun Belediye Meclisi tarafından kaldırılması üzerine İstanbul Şehir Tiyatrolarının altın çağı da sona ermiş oluyordu. Muhsin Ertuğrul'un ayrılmasından sonra Şehir Tiyatrolarında çözülmeye başladı ve Ayla Algan, Beklan Algan, Hamit Akınlı, Mücahit Ofluoglu, Güngör Dilmen gibi değerli sanatçıların ayrılışları birbirini izledi.

Yeni sezonda Şehir Tiyatrolarında İstanbul seyircisine sunabildiği tek iyi oyun Ali Yörük'ün *Çatalı Köyü* oldu.

Özel tiyatroların da hemen hepsi sadece gişe yapacak oyunlarla yetindiler. Gülriz Sururi - Engin Cezzar Topluluğu'nda Gogol - Jean Cosmos'un *Palto'su* Gen-Ar Tiyatrosu'nda Nazım Hikmet'in *Yolcu'su* sezonun en iyi oyunları olarak göz doldururken yıl sonunun en önemli tiyatro olayını Refik Erduran'ın *Kartal Tekmesi* teşkil ediyordu. Ulvi Uraz Topluluğu da bu yolda büyük başarıya ulaşıyordu.

1966'nın tiyatro sanatı yönünden en dikkati çeken girişi ise Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın Sermet Çagan yönetiminde kurduğu Tiyatro TÖS olmuştur.

SİNEMA

ONAT KUTLAR

■ **1966 yılı yerli sinemayı ölüm - kalım çizgisine getirmiştir.**

Yazıma özellikle "1966'da Türk Sineması" başlığını koymadım. Çünkü sanatın çağdaş düzeyinde bir "Türk Roman ve Hikâyesi"nden, bir "Türk Şiiri"nden söz açmak ne kadar kolaysa, aynı anlamda bir "Türk Sineması"ndan söz açmak o kadar güçtür. Hem sinema eleştirmenlerinin hem de onlarla en az uzlaşan yönetmen-yazarların üzerinde anlaştıkları tek nokta, henüz, şu ya da bu yönden tutarlı ve özgün bir "Ulusal Sinema"nın doğmamış olmasıdır. Yılda 250 film gibi astronomik bir rakama ulaşan yapım hacmine ve tek tek gayretli çıkışlara rağmen araştırmacı, bu sanat dalında şiirin, hikâyenin ya da romanın bilinçli akımlarına, biçim özelliklerine, özel bildirilerine, kuşakların tavizsiz ve yenileyici kavgalarına benzer elle tutulur veriler bulmakta güçlük çekiyor.

1966'nın son haftasında bir yıl içinde yapılan yerli filmlerin sayısı inanılmaz bir sayıya ulaştı: 238. Yeryüzünün büyük sinema endüstrilerinin yapım hacimleri ile yapılacak bir karşılaştırma bu sayının neden inanılmaz olduğunu ortaya koyar. 1965 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde 195, Fransa'da 70, İspanya'da 131, İtalya'da 122, İsveç'te 23 film yapıldı. Komşu ülkelere bile oranlandığında komik kalacak olan Türkiye'deki

salon sayısı ve dış pazarların yokluğu gözönüne alınırsa bu filmlerin neden çevrildiğini anlamak ilk bakışta güç görünebilir. Oysa elinde doğru dürüst sermaye bulunmadığı halde, bölge işletmecilerinden aldığı avanslarla ve adına bono denilen borç senetleriyle işgören düzinelele mantar-ortaklığın meydana getirdiği bu gecekondu endüstrisinin özel yasaları düşünülürse bu rekor sayılar şaşırtıcı olmaktan hemen çıkar, yalnızca düşündürür insanı.

Yıldız sisteminin Türkiye ölçülerinde başdöndürücü rakamları, vergiden kurtulmak için yılın son aylarında 10 günde çevrilen amortisman filmleri, gerek teknik, gerekse sanat yönünden her geçen gün biraz

daha gelişigüzel olmaya başlayan kalite, boğulan iç pazar ve son olarak resmi çevrelerde verdiği indirimi konusunda beliren yeni eğilimler yerli sinema endüstrisini 1966 yılının sonunda bir ölüm-kalım sorusuyla başbaşa bırakmıştır. Bazı yazar-yönetmenlerin düşüncelerinin tersine apaçık bir vurgun ve sömürme yöntemine dayanan bu düzen kendi ölümünün tohumlarını ekip büyütürken bu güne kadar direnmıştır. Ama kapitalist düzenin kendi iç gelişmelerini, bunca açık taşıdığı ve kapitalist anlamda bile tam bir tutarlıktan yoksun olduğu halde bugüne kadar direnmiş olması gene de düşündürücüdür.

Endüstrinin bütün bu çatışmalı düzenine rağmen geçmiş yıllarda, kötü örneklerle oranla daha kaliteli eserler vermeye çalışmış olan yönetmenler için 1966 yılı pek parlak geçmiş sayılamaz. Lütfi Akad, Atıf Yılmaz, Memduh Ün, Halit Retiğ, Duygu Sağıroğlu gibi eleştirmen çevrelerini umutlandıran imzalar, geçen yıl daha çok iş-filmi yapmak zorunda kaldılar. Değişik görünüşteki birkaç film leri de eskiden yaptıklarını arattı. Ama asıl ilgi çekici olan, bu yönetmenlerin, ilk çıkışlarını yadsırcasına yapmak zorunda kaldıkları sıradan filmleri bir çeşit "Halk Sineması"nın ilk denemeleri gibi görmekte oluşlarıdır. Bu filmlerden bazıları, sinema dili yönünden oldukça usta bir yapıya sahiptirler ama, içerikleri çeşitli tartışmalara açıktır. Kısaca, bu genç yönetmenler, taviz'in keskin bıçağının sırtında rahatça dolaşmaktadırlar.

HALDUN DORMEN
TIYATROSU

1966 Yılı
Uluslararası
Nancy Tiyatro
Festivali
Birincisi

YAŞAR KEMAL

YER DEMİR
GÖK BAKIR

Oyun 3 Perde

Sahneye uygulayan Sahneye koyan
NİHAT ASYALI HALDUN DORMEN

Müzik

AHMET YÜRÜR

OCAK AYINDA DORMEN TIYATROSUNDA

(Ant — 1)

Sınıf açısından 1966'da Türk Ekonomisi

İDRİS KÜÇÜKÖMER

1966 Türkiye'sinin ekonomik, politik olaylarını dış ilişkilerle birlikte sınıf açısından değerlendirebiliriz. Sınıf sorununu bir yana iten açıklamalar, bilerek ya da bilmeyerek, egemen sınıf ya da sınıfların çıkarlarını savunmak olur. Türkiye'de yaratılan milli gelire dahil nimetlerden daha çok kimlerin yararlandığına baktığımızda hemen sınıf sorunu ile karşılaşırız. Nimetlerden daha çok yaralananlar iç ve dış sınıflar olabilir. Bunlar ekonomik güçleri ile politik gücü de elde ederler. Burada devletin kimin devleti olduğu da açıklık kazanır. Nitekim, devlet mekanizması içinde kararlar (kanun, tüzük, v.s.) kimler lehine alınıp uygulanıyorsa, devlet onlarındır diyebiliriz. Eğer devlet mekanizması, halk lehine işliyorsa, devlet halkındır, belli bir sınıf ya da sınıflar lehine işliyorsa, devlet o sınıfın devletidir. İşte bu açıdan bakarak Türkiye'de olanları değerlendirmeye çalışalım. Ve bunu, rastgele, bir olay ya da tutumu ele alarak yapalım.

1. Anayasada yer almasına rağmen toprak reformunun yapılmazlığı bir yana, tartışılmazlığı bir gerçektir Türkiye'de artık böyle bir sorun yokmuş gibi davranıyor başlıca partiler. Öyleyse hemen, sınıf açısından diyeceğiz ki, büyük toprak sahipleri bir sınıf ya da grup olarak devlet kavında ağır basıyor, yani devlet yönetimine katılıyorlar ve toprak reformunu engelliyorlar. Yoksa durumu yeterince halka anlatsanız ve halk devletin kendi devleti olduğunu bilse, yapılacak bir referandumda toprak reformuna hayır der mi?

2. Türk ekonomisi enflasyona açıktır. Enflasyondan kaçınmak amacıyla devletin yeni vergiler koyması tavsiye edilmektedir. Üstelik, anayasada vergilerin vatandaşların ekonomik gücüne göre konulması istenir. Fakat Türkiye'de vergi verebilecek olanlar vergilendirilememektedir. Aksine, emekçi sınıflar hem gelir vergisinde ve hem de vasıtalı vergilerde adaletsizliğe uğramaktadırlar. Burada da devlete kimlerin hakim olduğu bir kez daha belirmektedir.

3. Büyük gürültülerle her nasılsa kabul edilen Personel Kanunu'nun uygulanmazlığı da bir gerçektir. Böyle bir kanunun uygulanması devlet gelirlerinde radikal artışların varlığı-

nı gerektirir. Bu kaynaklar ise, herhalde emekçi sınıflarda bulunmamaktadır. Bunlar dışında kalan sınıflardan ne bu kaynaklar istenebilir; ne de mevcut sosyal üretim düzeninde reform niteliğinde bir değişikliğe bu sınıflar razı olurlar. İşte bu Personel Kanunu Olayı'nda da Türk devletinde egemen sınıfların hangileri olduğu belirmektedir. Eğer memurlar egemenliğe ortak ağır basan bir güç olsalardı, Personel Kanunu'na gereken kaynağı bulabilirlerdi. Bunun için gerekli değişikliğe milletvekilleri ve senatörlerin ekseriyetinin dahi gücü yetmemektedir. Oysa değişiklik onların da lehine gibi görünmektedir.

4. Önemli sayılabilecek bütün grevler ertelenmektedir, niçin?

5. Daha önceki yıllarda (Kıbrıs sorunu ile) ortaya çıkarılan petrol ve madenler sorunlarında gerilim, 1966 yılında yabancı firmalar lehine düşürülmüştür. Bu hususta içeride egemen olan büyük toprak sahipleriyle yerli kapitalistlerin dış kapitalistlerle ilişkilerinin bir yanı gözükmetedir. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, şartlı dış kredi ve yardımlar, Türkiye'de yabancı egemenliğinin açık belirtileri olmaktadır. Bunun niteliğine geçmeden önce, Türkiye'de meydana gelen ekonomik ve politik olaylar için son derecede önemli bir noktaya değineceğim. Yukarıda devlete hakim olmanın tanımını şöyle yapmıştık: Devletin karar mekanizmasına hakim olanlar devlete hakim demektir. Dış kapitalistler tarafından da desteklenen iç hakim sınıflar, Türkiye'nin karar mekanizmasındaki hakimiyetlerini devlete ait mülkün idaresinde de kullanacaklardır. Ve bu arada elbette iktisadi devlet kuruluşlarının yönetimine de hakim olacaklardır. İşte böylece devletin üretim araçlarındaki mülkiyet hakkı, kâğıt üzerinde kalacaktır. Halk adına devletleştirildiği ya da millileştirildiği sanılan kuruluşlar, gerçekte bu niteliğe sahip olamayacaktır. Kısaca, devlete ait mülkiyet, devlete kimler sahip iseler onların mülkiyeti gibi kullanılacaktır. Bu yandan bakınca üretimde devlet kuruluşlarının ağırlığına rağmen Türk ekonomisinin neden sosyalist yönlü karma ekonomi olmadığı gelişmesi de gözülür.

Türkiye'deki olayları değerlendiren sınıf sorununu uluslararası seviyede ele almak zorundayız. Burada, doğu blokundaki gelişmeler, özellikle Çin'in durumu dikkate alındığında, kapitalist yoldan kalkındırılması istenen Türkiye'nin kapitalist blok içindeki yerini iyi görmek gerekir. Kapitalist blok doğu bloku ile çatışır gözükmele beraber, en az bu çatışma kadar önemli diğer bir çatışma içindedir. Bu da, kapitalist ülkelerin kendi aralarındaki çatışmasıdır. Ayrıca, üçüncü ve temel bir çatışma da, kapitalist sınıf ile işçi sınıfı arasındadır. Şimdi bu çatışmaları kısaca ele alarak Türkiye'deki olaylara ışık tutalım. Kapitalist ülkeler iç ve dış sömürme ile vardıkları bir sermaye birikimi seviyesinde sağlanabilir olan yüksek gelirden örgütlenen işçi sınıfına da pay vererek nisbi bir iç uzlaşma sağlayagelmislerdir. Batıda pek revaçta olan görüşe göre (Galbraith'ın görüşü) sınıflar ve gruplar birbirini karşılıklı olarak dengeye getirmişler; hem ekonomik ve hem de politik kararları bu karşılıklı güçlerin pazarlığı ile alınır olmuştur. Kısaca egemenlik, karşıt güçler arasında bölüşülmüştür. İşte bu nisbi denge, ancak:

a) devamlı kitle halinde, bekleyemez bir üretim mekanizmasına; b) bu üretimin devamlılığı için geniş iç ve dış piyasaların kontrolüne; c) yine üretimin devamlılığı, hattâ artırılması için dünya ilkel madde kaynaklarının da kontrolüne mutlak olarak bağlıdır. Oysa, kapitalist ülkelerin dış pazarları daha çok yine kapitalist ülkeler ve gelişmemiş ülkelerdir. Kapitalist bloku ithal zorunda olduğu ilkel maddelerin üçte ikisi kadardı da gelişmemiş ülkelerdedir. Öyle ise, gelişmiş kapitalist ülkelerde işçi sınıfı ile kapitalist sınıf arasındaki denge ancak diğer rakip kapitalist ülke pazarlarını kontrol ile ve özellikle gelişmemiş ülkeler kaynaklarına el atmakla mümkün olabilir. Başka bir çıkış ya da uzlaşma yolu yoktur. Kapitalist blokta, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik ve dolayısıyla askeri üstünlüğü ve dolar diplomasisi ile bu kontrolü dünya çapında sağlayan ülke Amerika olmuştur. Bu şartlar altında, Amerika'da sınıf çatışması uzlaşmaya dönüşmüş oluyor. Bu işi daha küçük çapta yapabilen İngiltere ve Fransa için de öyle. Ve Batı Almanya da bu yola girerken fırtınaya yakalanmıştır. (Alman buhranının sebebi de sınıf çatışmasıdır.) Demek ki, kapitalist ülkede sınıf sorunu dış ülkeler pazarlarını, ilkel madde kaynaklarını kontrol edebildikçe çözülmüş gözüküyor. Dışta rekabet edemez hale gelince, yerli kaynağı bulamaz olunca dışarı, özellikle gelişmemiş ülkelere ihraç edilmiş olan sınıf sorunu tekrar ortaya çıkacaktır. Bugün Amerika impara-

torluğunda hem gelişmiş (De Gaulle gibi) ve hem de gelişmemiş ülkelerde başkaldırma varsa, sebebi bu dış ihraç edilen sorundur.

Onun için doğu blokundaki gelişmeler yanında, gelişmemişlerin üçüncü dünya kurma gayretleri kapitalist kamptaki çatışmaları artırmakta, birbiriyle piyasa ve ilkel madde sağlama yarışına düşmektedirler. İşte, kapitalist yoldan bu blok içinde geliştirilmek istenen Türkiye, bu şartlarla çevrilidir. Ve Türkiye ekonomisinin kaderini bu şartlar büyük ölçüde tayin edecektir.

Nüfus artışı yüksek, temel sermaye mallarda birikim çok zayıf, ekonomi genel olarak azalan getiri (randıman) temayülünde, gelirbölüşümü gayriadil iken, kapitalist yoldan kalkınma isteği ile Türkiye, kapitalist bloku tarihî tuzağı içine düşmektedir. Türk ekonomisi, kapitalist âlemle mevcut ilişkileri içinde şartlı kredi, yardım, yabancı sermaye ile ortaklık vesaireye gittikçe, egemenliğine, dış kapitalist ve dış işçi sınıflarını ortak edecektir. Bu dünya sahnesinde bir ülkenin yozlaşmasıdır; egemenliğini kaybetmesidir.

Nitekim, Türkiye'de sanayileşme ile hem fazla nüfusa iş bulma ve hem de gelişme istenir ken, tutulan yola bakınız. Montaj sanayii ithal ikamesi adı altında kurulmakta ve ekseriyetle yüksek gelirliilere hitap eden lüks yoğaltım (istihlak) malları üretmektedir. Bu yoldan a) kapitalist gelişmiş ülkelerin sermaye malları sanayiine pazar hazırlanmakta; yani metropol sanayii ile rakip olmayan bir sanayi kurulmakta ve bu ithal taleplerini devamlı olarak artırmakta; milyonlarca Türk'ün insanlaşmasına, verimliliğinin artmasına hemen de önemli denebileceği bir şey katmamakta, b) fakat bir kapitalist ülkeye verilen montaj hakkı diğerlerine de verildiğinden, (ki vermek zorunluluğu çeşitli ülkelere alınan kredi şartıdır) lüzumsuz kapasite yaratılması ile, yani israfla karşılaşılmaktadır. Gerçekten de yiyecek sıkıntısı çeken Türkiye'de çeşitli buzdolabı montaj hangarlarına, çamaşırız Türkiye'de çamaşır makineleri atelyelerine, vesaire ye bakınız. 1966'da ise Ford Ortaklığı'nın otomobil montajına bakınız, ve diğer firmaların atelyelerinin kuruluşlarını da bekleyiniz. Bunlar şimdi takatsız Türk ekonomisini daha da takatsız bırakacak, ve ancak belli bir gelişme seviyesinden sonra yapılabilecek yatırımlardır.

Öte yandan madenler ve petrol alanlarında da oyunlar olacaktır. Bu, kaynaklarımızı değerlendirmeye sloganı altında, kapitalist ülkelerdeki üretimin devamlılığı ve dış kapitalist ve işçiler arasındaki nisbi sülhu sürdürme oyunudur esasında. İşte, Türkiye'de olanları anlamak için blokların çatışmasını, kapitalist blokta yer almak istenildiğine göre, bu blok içinde başlıca ülkelerin kendi araların

daki çatışmaları ve nihayet her kapitalist ülkede işçiler ve kapitalistler arasındaki uzlaşmanın ve kimlerin bahasına gerçekleştirildiğini iyi anlamak gerekir.

Bu mekanizmayı göremeyen bir sendikacı, elbette bilmeksizin sarı sendikacı olacak ve Türkiye'de yabancı şirketleri savunacaktır.

İşin daha garibi, "Atatürk ya bancıları Türkiye'nin üstünden kovdu, biz de altından (yani madenlerden) kovacağız" sözü bir hikmet sanılacaktır. Sanki ülkenin üstüne girilmeden altına girilebilmiş gibi! Yukarıda anlatılan mekanizmayı göremeyenler, muhalefete geçen bir partinin iktidarda iken başka, muhalefete geçince sanki farklı konuştüğünü sanacaklardır. Bu sanma, 1966 Türkiye'sinde bir gerçektir. Hattâ amaç - metod tutarsızlığı, daha doğrusu yukarıda anlatılan çatışmalar açısından iki büyük parti arasında radikal bir fark olmadığı halde sathî sözlerle bakıp, varmış gibi kabul edilmesi de bir 1966 gerçeğidir Türkiye'de.

Efendim, onlar Türkiye sorunlarına doktriner ya da sınıf açısından bakıyorlarmış? Peki ne açısından bakıyorlarmış? Diyecekler ki, bütün halk açısından. Güzel amma özel mülkiyet, dolayısıyla özel girişim temel olarak alınmıyor mu? Karma dedikleri ekonomide esas olarak bu yanın egemenliğini kabul etmiyorlar mı? Bu egemenlik üstünde, gökten zembille inmiş bir egemen devlet kavramına mı inanıyorlar, yoksa? Oysa, özel mülkiyet ve girişim esas alınır, bu ideolojik bir tutum olmaktadır. Ve bu ideoloji ya da değerler üzerine kurulan mekanizma da doktriner olmak zorundadır. Bize göre Türkiye sorunlarına iç ve dış sınıflar açısından bakamayan görüşler tutarsız kalacaktır. Tutarsızlık zamanla ampirik gerçeklerle tamir edilir demek, bir şey demek değildir. Türkiye'nin karşısında olanlar, sınıf açısından, ideoloji ya da doktriner açısından çok tutarlıdır. Zaten sıkışık şartlar altındaki Türkiye'de olayların zoru ile sonradan tutarlılık sağlanması israftır. Bedeli pahalı ödenir. Yani, Kıbrıs gibi olaylardan sonra mı tutarlılık kazanalım? Tarihî bir tuzağ içindeki az gelişmiş ekonomiyi sınıf sorunlarına bakmaksızın yönetmeye kalkmak, acaba iç ve dış egemen sınıflara bir çeşit yardım olmayacak mıdır? Lütfen düşünelim Ve şunu da düşünelim:

Gelişmiş büyük ülkelerin kendi sorunlarını çözme zorunluluğu içinde şartlandırılan Türkiye'de, halkın egemenliği nasıl sağlanabilir?

Biz, gelecek yazıda, sınıf açısından bakarak, 1967'de, enflasyon olup olmayacağı, ödemeler bilançosu açığının büyüyüp büyümeyeceği, batıdan kredi alınıp alınamayacağı gibi sorunları cevaplandırmağa çalışacağız.